

Samverkan

I LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

brå

TREDJE UPPLAGAN

Brottsförebyggande rådet (Brå) är en myndighet som verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet och brottsförebyggande arbete. Brå producerar även den officiella kriminalstatistiken, utvärderar reformer, bedriver forskning för att ta fram ny kunskap och stödjer lokalt brottsförebyggande arbete.

Polismyndigheten är en enrådsmyndighet och leds av en rikspolischef som inför regeringen ensam bär ansvaret för myndighetens verksamhet. Polismyndigheten ska tillsammans med övriga myndigheter inom och utom rättsväsendet genom sina insatser bidra till målet för kriminalpolitiken – att minska brottsligheten och öka människors trygghet.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) är en medlems- och arbetsgivarorganisation. Alla Sveriges kommuner och regioner är medlemmar. SKRs uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuners och regioners verksamhet. SKR fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning.

ISBN 978-91-88599-31-5

urn:nbn:se:bra-918

© Brottsförebyggande rådet 2020

Författare: Greta Berg, Charlotta Gustafsson och Roger Karlsson

Illustrationer: Anna Björnström

Produktion: Odelius & CO #20-9768

Tryck: E-Print AB

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm

Telefon 08-527 58 400, fax 08-411 90 75, e-post info@bra.se, www.bra.se

Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos Norstedts Juridik, 106 47 Stockholm. Telefon 08-598 191 90, e-post kundservice@nj.se, www.nj.se/offentligapublikationer

Förord

Samverkan mellan kommuner och polis och andra aktörer har aldrig varit mer aktuellt. Det är viktigare än någonsin att både kommuner och polis lägger sina resurser där de gör mest nytta. Då måste det finnas förmåga hos parterna att lösa lokala problem tillsammans, utifrån aktuella lägesbilder.

Den här boken är en reviderad utgåva av boken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*, som har till syfte att stödja och uppmuntra samverkan mellan polis och kommun. Boken har arbetats om för att på ett bättre sätt beskriva hur arbetet med samverkansöverenskommelser och arbetet med medborgarlöften hänger ihop. Tanken är att arbetet med medborgarlöften ska vara en kommunikativ del av samverkansöverenskommelserna där även medborgaren blir en del i det lokala brottsförebyggande arbetet.

Polisen har som huvuduppgift att minska brottsligheten och på så sätt främja ökad trygghet. Kommunen har en mängd ansvarsområden som har en brottsförebyggande effekt och tillhandahåller olika välfärdstjänster som syftar till att minska risken för utanförskap och förstärka känslan av anknytning till sam-

hället. När polis och kommun samordnar sina insatser blir det brottsförebyggande arbetet än mer verksamt och parternas resurser används mer effektivt. Just detta är syftet med samverkan – att åstadkomma något mer än vad den ena parten ensam kan åstadkomma. Syftet med samverkan är att tillsammans skapa ett mervärde.

Lokalt brottsförebyggande arbete är en viktig gemensam fråga för Brottsförebyggande rådet (Brå), Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), som gemensamt står bakom denna bok. Den är ett gemensamt bidrag till en utveckling av det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Som ett komplement finns den också i en webbversion, med ifyllbara mallar och länkar till fördjupningar.

Vår förhoppning är att den här boken ska vara ett konkret stöd och en inspiration till en långsiktig och stabil samverkan mellan polis och kommun i det lokala brottsförebyggande arbetet. I kombination med en nära samverkan med lokalsamhället är detta en viktig framgångsfaktor för ett effektivt brottsförebyggande arbete.

STOCKHOLM SEPTEMBER 2020

Kristina Svartz
Generaldirektör Brå

Anders Thornberg
Rikspolischef

Staffan Isling
Verkställande direktör SKR

Innehåll

INTRODUKTION	8
Bakgrund till boken	9
LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE I SAMVERKAN	10
Kort om lokal samverkan	11
Samverkansprocessen – ett kunskapsbaserat arbetssätt	12
Samverkansöverenskommelsen – ett verktyg för struktur och systematik	14
Medborgarlöften – en kommunikativ del av samverkan	15
Kommunikation – en framgångsfaktor	17
Läs mer	18

STEG 1. INITIERA SAMVERKAN	20
Besluta om samverkan	21
Ledningens engagemang är avgörande	21
Mellanchefen är en viktig länk	21
Klargör organisationernas förutsättningar	22
Lär känna varandras organisationer	23
Förankra det brottsförebyggande arbetet i organisationen	24
Identifiera och involvera nya samarbetsparter	25
Skapa en organisation för arbetet	26
Styrgruppen skapar förankring och mandat	27
Beredningsgruppen arbetar strategiskt	28
Arbetsgrupper utför åtgärder	28
Kommunens samordnare och kommunpolisen har en viktig roll	28
Upprätta kommunikationsplan	29
Läs mer	31

STEG 2. EGNA FÖRBEREDELSE	32
Ta fram en egen lägesbild	33
Börja med statistik	34
Brottsstatistik visar anmäld brottslighet	36
Hitta variationer eller avvikelser	37
Jämförelser mellan olika brott	39
Identifiera mönster	40
Jämförelser mellan olika platser	41
Gör medarbetardialoger	42
Håll koll på sekretessreglerna	43
Läs mer	44

STEG 3. GEMENSAMMA FÖRBEREDELSE	46
Lägg samman lägesbilderna	47
Prioritera mellan problemen	47
Gör en orsaksanalys	49
Tänk i händelsekedjor	50
Utgå från situationen, brottsoffret eller gärningspersonen	50
Riskfaktorer	51
Strategiska brott	52
Visualisera orsakerna	52
Pröva om orsakerna stämmer	54
Fördjupa kunskapen om lokala problem genom medborgardialoger	55
Sammanställ resultaten	56
Trygghetsvandring – en typ av medborgardialog	58
Teckna samverkansöverenskommelse	59
Vad ska stå i överenskommelsen?	59
Vem undertecknar samverkansöverenskommelsen?	60
Läs mer	61

STEG 4. GENOMFÖRANDE	62
Formulera mål	63
Olika sorters mål	63
Välj åtgärder som påverkar orsakerna till problemet	66
Hur påverkar åtgärden orsakerna till problemet?	67
Välj åtgärder som passar organisationens kapacitet	68
Planera för akuta händelser	69
Exempel på kunskapskällor för åtgärder	70
Upprätta åtgärdsplan	71
Fastställ ordningen mellan åtgärderna	71
Formulera medborgarlöften	72
Planera uppföljningen av arbetet	74
Tänk på att avsätta tid och resurser	74
Genomför åtgärderna	75
Bilda arbetsgrupper	76
Dokumentera arbetet	77
Läs mer	78

STEG 5. UPPFÖLJNING OCH ÅTERKOPPLING	80
Följ upp arbetet	81
Undersök hur åtgärderna har påverkat problemen	82
Identifiera framgångsfaktorer	83
Följ upp om åtagandena har genomförts	84
Dokumentera arbetet löpande	84
Följ upp arbetsprocessen	85
Återkoppla uppföljningen till styrgruppen	86
Använd åtgärdsplanen som uppföljningsguide	86
Återkoppla till medborgarna	86
Läs mer	87
Sammanställning av stödfrågor för att granska samverkansprocessen	88
ORDLISTA	94
KÄLLOR	100

Introduktion

DET FINNS OÄNDLIGT MÅNGA uppmaningar till samhällets olika parter att samverka i det brottsförebyggande arbetet, men det är inte så lätt att få svar på hur samverkan rent praktiskt ska gå till.

Den här boken beskriver hur samverkan kan läggas upp och utföras stegvis, enligt ett kunskapsbaserat arbetssätt, i en samverkansprocess med stöd av samverkansöverenskommelser och medborgarlöften. Här ges konkreta råd och tips om hur kommun och polis tillsammans kan minska brottsligheten och rädslan för brott, och på så sätt öka tryggheten i samhället.

Den är i första hand skriven för anställda inom polis och kommun som arbetar strategiskt med lokala brottsförebyggande frågor, men också för andra – såväl tjänstemän som förtroendevalda – som berörs av det brottsförebyggande arbetet. Dessutom kan näringsliv och civilsamhälle vara en del av den lokala samverkan och därmed ha nytta av boken, och länsstyrelsernas brottsförebyggande samordnare kan ha boken som utgångspunkt i sitt stöd till det lokala brottsförebyggande arbetet.

Boken är indelad i två övergripande delar. Inledningsvis ges en beskrivning av de centrala begreppen *kunskapsbaserat*, *samverkansprocess*, *samverkansöverenskommelse* och *medborgarlöften*. I bokens andra del beskrivs samverkansprocessens fem steg mer ingående, i fem separata kapitel. Varje kapitel avslutas med hänvisningar till mer läsning. Längst bak i boken finns en ordlista.

Till boken finns också ett digitalt stöd för arbetet. På www.bra.se/samverkan beskrivs processens delar steg för steg. Där finns också länkar till fördjupningar av olika avsnitt, liksom praktiska mallar att fylla i.

Bakgrund till boken

I dag organiserar de flesta kommuner det lokala brottsförebyggande arbetet i lokala råd och i dem ingår ofta polisen. I många fall fungerar samarbetet i de lokala råden väl, men arbetet skulle kunna vässas. För att säkra kvaliteten på det brottsförebyggande arbetet och utveckla samverkan mellan kommun och polis krävs ett strukturerat och systematiskt arbetssätt.

Samverkansprocessen, samverkansöverenskommelsen och medborgarlöften är verktyg som tagits fram som ett stöd för ett sådant strukturerat och metodiskt arbete, som utgår från lokala behov och förutsättningar.

Boken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* publicerades första gången 2010. Den utvecklades ur ett tvåårigt projekt, där fyra kommuner och polismyndigheter tillsammans arbetade enligt en modell som beskrivs i polisens handlingsplan *Samverkan Polis och kommun – för en lokalt förankrad polisverksamhet i hela landet* (PoA-480 – 5788/06) som togs fram 2008, av dåvarande Rikspolisstyrelsen (RPS). Vid polisens ombildning 2015 inleddes ett arbete med medborgarlöften i Sverige.

Medborgarlöften är tänkta att vara en kommunikativ del av samverkan mellan kommun och polis, men det har funnits ett behov av att tydligare sammanfoga medborgarlöften med samverkansprocessen. I denna tredje reviderade utgåva av *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* framgår det tydligare när och hur medarbetardialoger, medborgardialoger och medborgarlöften ingår i samverkansprocessen. Syftet med beskrivningarna är att stärka det lokala brottsförebyggande arbetet.

Lokalt brottsförebyggande arbete i samverkan

I DET NATIONELLA BROTTSFÖREBYGGANDE PROGRAMMET¹

Tillsammans mot brott anges två riktlinjer för det brottsförebyggande arbetet. Det ska dels vara kunskapsbaserat, dels ske i samverkan.

Ett kunskapsbaserat arbete inom det brottsförebyggande området handlar om att parterna tillsammans förebygger och förhindrar brott, genom att tänka långsiktigt och lösa de problem som orsakar brottsligheten. I arbetet ingår att kartlägga och analysera problem, planera och implementera åtgärder samt utvärdera hur åtgärderna påverkat grundproblemen.

ETT KUNSKAPSBASERAT ARBETSSÄTT INNEBÄR ATT ARBETET

- grundar sig på kunskap om brottsproblemets omfattning, struktur och utveckling
- utgår från analys av möjliga bakomliggande orsaker till brottsproblemet
- är riktat mot orsakerna till brottsproblemet
- består av insatser som är, så långt det går, beprövade eller utvärderade
- är återkommande reviderat utifrån uppföljning eller utvärdering.

¹ Justitiedepartementet (2017) *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program* (skr. 2016/17:126).

Kort om lokal samverkan

Ett brotts- eller otrygghetsproblem innebär att något måste göras. Ett viktigt steg i ett lokalt brottsförebyggande arbete är att polis och kommun samordnar sina insatser. Syftet med samverkan är att tillsammans skapa ett mervärde – att åstadkomma något mer än en part ensam kan åstadkomma.

Det finns stora vinster med samverkan men det kan också vara en utmaning. Samverkan förutsätter att det finns styrning, struktur och samsyn för att fungera. Styrningens eller ledningens engagemang är avgörande för det brottsförebyggande arbetets resultat. Det är genom styrning som arbetet får prioritet, resurser och mandat. En organisatorisk struktur behövs för att man ska kunna arbeta systematiskt med att kartlägga lägesbilder, välja åtgärder, genomföra dem och följa upp dem. Parternas samsyn gör att åtgärderna effektivt kan riktas åt ett gemensamt håll, med en förståelse för varandras bidrag i arbetet.

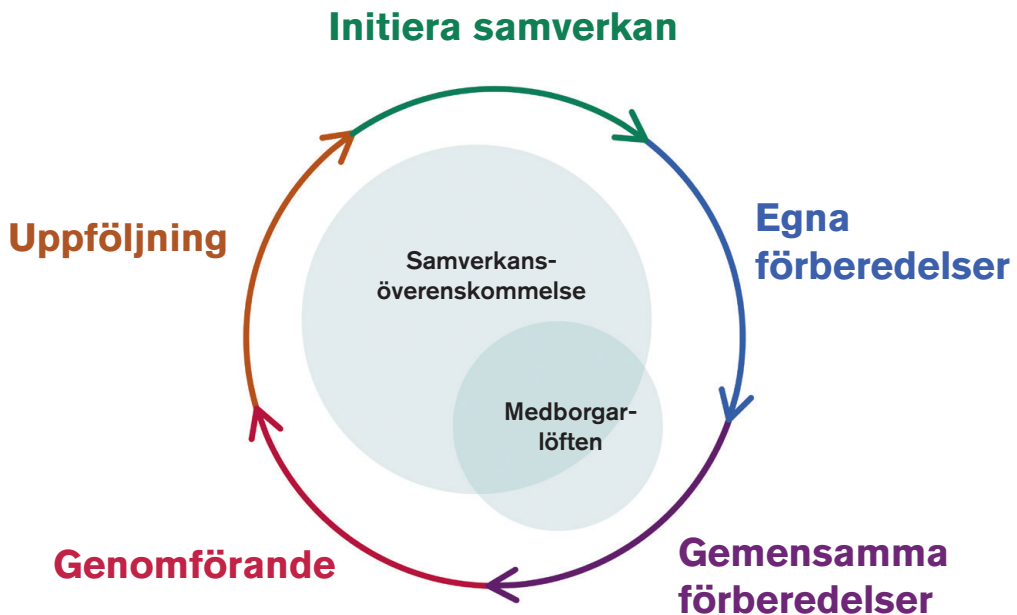
Samverkan i brottsförebyggande och trygghetskapande arbete innebär att parterna tillför sina specifika resurser, kompetenser och kunskaper för att tillsammans minska sannolikheten för brott och reducera brottslighetens skadeverkningar (inklusive rädsla).²

---

² Detta är en sammanslagning av definitionen av brottsprevention (ur boken *Intruduktion till kriminologi*) och definitionen av samverkan (ur boken *Strategier för samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*).

Samverkansprocessen – ett kunskapsbaserat arbetssätt

Samverkansprocessen är en modell som syftar till att föra samman det kunskapsbaserade arbetssättet med grundförutsättningarna för samverkan. Samverkansprocessen kan beskrivas som ett kretslopp med fem steg i vilka arbetet initieras, planeras, genomförs och följs upp, för att sedan starta igen. De olika stegen är inte exakt avgränsade, och arbetet går inte alltid framåt steg för steg. Ny information eller nya förhållanden kan innebära att tidigare steg behöver göras om och att processen behöver backa.

STEG 1: INITIERA SAMVERKAN

Kommunstyrelsens ordförande och chefen för lokalpolisområdet fattar beslut om att samverka och säkerställer organisatorisk struktur och förutsättningar för samverkansarbetet. Parterna utser samordnare som koordinerar arbetet och genomför egna resurs- och kompetensinventeringar. En plan för parternas kommunikation av det fortsatta arbetet tas fram. Besluten kan formuleras i en första övergripande samverkansöverenskommelse.

STEG 2: EGNA FÖRBEREDELSE

Den egna organisationens kunskap om brott och otrygghet samlas och dokumenteras till en lokal lägesbild. I denna kunskapsinventering ger medarbetardialoger viktiga bidrag till lägesbilden. Den kommunala samordnaren och kommunpolisen håller ihop och driver på arbetet inom respektive organisation.

STEG 3: GEMENSAMMA FÖRBEREDELSE

Parterna lägger samman sina lägesbilder till en gemensam lägesbild och enas kring fokusområden för arbetet. Kunskapen om problemen fördjupas genom exempelvis medborgardialoger och man gör tillsammans en analys av problemen och deras möjliga orsaker. Det fortsatta arbetet formuleras i en samverkansöverenskommelse som chefen för lokalpolisområdet och kommunstyrelsens ordförande undertecknar.

STEG 4: GENOMFÖRANDE

Organisatoriska strukturer sätts för arbetet, konkreta mål formuleras och åtgärdsplaner tas fram, i en andra medarbetardialog. Parterna kan också formulera åtgärder som medborgarlöften, som de kommunicerar till medborgarna. I genomförandet ingår också att dokumentera arbetet inför en kommande uppföljning. Vid genomförandet får chefen för lokalpolisområdet, polisens gruppchefer och kommunens förvaltningschefer, kommundirektören och kommunstyrelsens ordförande mer aktiva roller i prioritering och ledning av arbetet.

STEG 5: UPPFÖLJNING

I uppföljning ingår att fortlöpande granska kvaliteten på och resultaten av det genomförda arbetet och ge en löpande återkoppling till styrgruppen. Kommunikation är en grundbult för arbetet med medborgarlöften, och det är nödvändigt att återkoppla till medborgarna hur arbetet fortlöpt och vad det gett för resultat. Uppföljningen bör genomföras för samverkansprocessens samtliga steg.

SAMVERKANSPROCESSEN KAN BIDRA TILL ATT

- kommunikation och kunskapsutbyte blir bättre
- samverkan blir kontinuerlig och hållbar
- arbetet får konkreta mål
- tid och pengar avsätts till verksamheten
- det finns mandat att fatta beslut
- samverkan ger önskat resultat
- samverkan består eller blir en del av ordinarie verksamhet
- parternas investeringar i tid och resurser tas till vara.

Samverkansöverenskommelsen – ett verktyg för struktur och systematik

Samverkansöverenskommelsen är ett verktyg för att skapa struktur och systematik i samverkan mellan polis och kommun. Den är ett gemensamt dokument, som beskriver de problem som parterna valt att samverka om. Överenskommelsen bidrar till att ge ett helhetsperspektiv och skapa samsyn kring brotts- eller otrygghetsproblem, liksom en gemensam bild av parternas olika roller och arbetsfördelningen mellan dem.

En vinst med att formalisera samarbetet i en samverkansöverenskommelse är att polis och kommun får tydligare uppdrag i det brottsförebyggande arbetet. De ska till exempel gemensamt ta fram underlag om den lokala situationen och rapportera hur de brottsförebyggande åtgärderna genomförts. På så sätt kan en samverkansöverenskommelse också vara ett sätt att ta vara på kunskap och erfarenheter och ge verksamheten en fastare och tydligare struktur.

SYFTET MED SAMVERKANSÖVERENSKOMMELSEN ÄR ATT

- underlätta ett samlat grepp mot brottsligheten
- säkra att parterna avsätter tid och resurser för arbetet
- underlätta ett långsiktigt och hållbart arbete
- ge det brottsförebyggande samarbetet mål
- bidra till en gemensam syn på de lokala problemen och deras orsaker
- samla den sammantagna kunskapen om problemen
- skapa dialog mellan organisationerna om brottsligheten och dess orsaker
- skapa engagemang och intresse för de brottsförebyggande frågorna
- medverka till att brottsförebyggande åtgärder blir genomförda
- säkra att det brottsförebyggande arbetet följs upp.

Läs mer om samverkansöverenskommelser på sidan 59.

Medborgarlöften – en kommunikativ del av samverkan

Medborgarlöftet är ett sätt att kommunicera till medborgarna om valda delar i det brottsförebyggande arbetet. Medarbetardialog, medborgardialog och kommunikation är centrala delar i framtagandet av löfterna. Tanken är att medarbetare och medborgare får möjlighet till insyn i och inflytande på det lokala brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

Genom dialog mellan polisen, kommunen och dem som bor och verkar i kommunen kan förtroendet mellan parterna öka.

Ett medborgarlöfte är ett åtagande gentemot medborgarna, som polis och kommun gör i samverkan – med varandra men gärna även med andra samverkanspartner.

En god dialog ger medborgarna förutsättningar att påverka sin trygghet i närmiljön, och bidrar till att öka medborgarnas engagemang i polisens och kommunens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete. Ett ökat förtroende för och nöjdhet med polisens och kommunens arbete kan också leda till att fler anmäler brott till polisen eller att fler vågar vittna i rättegångar.

Medborgarlöften är en del av polisens styrmodell och ingår som en del i verksamhetsplaneringen. Det innebär bland annat att

- kunskapen och engagemanget hos medarbetare, medborgare och andra aktörer i lokalsamhället ska tas tillvara
- lokalt medborgarnära arbete med stort medarbetaransvar ska prioriteras
- arbetet med lägesbilder och valet av åtgärder ska göras samtidigt med annan verksamhetsplanering.

En förutsättning för arbetet med medborgarlöften är att kommun och polis arbetar långsiktigt och strukturerat. Framgångsfaktorer i detta arbete är samverkansprocessen och överenskommelsen om samverkan. Läs mer om hur man kan arbeta med medborgarlöften på sidan 72.

SYFTET MED MEDBORGARLÖFTET ÄR ATT

- skapa och ta tillvara engagemang i lokalsamhället
- föra dialog om brottsförebyggande och trygghetsskapande aktiviteter
- öka förtroendet för parternas arbete
- stärka parternas lokala närvaro och tillgänglighet.

Kommunikation – en framgångsfaktor

En av förutsättningarna för framgång i samverkan är en fungerande kommunikation. Effekterna av samverkansöverenskommelsen och medborgarlöftena kan till vissa delar utebli, om den interna eller externa kommunikationen inte fungerar.

En övergripande kommunikationsplan för samverkan kan med fördel upprättas redan i Steg 1, *Initiera samverkan*. I kommunikationsplanen ska polisen och kommunen enas om huvudbudskapen och samordna kommunikationsaktiviteterna. Kommunikationsplanen är sedan ett levande dokument som fylls på efterhand och blir ett stöd för kommunpolisen och kommunens samordnare.

Till den övergripande kommunikationsplanen upprättas en särskild plan för kommunikationen av medborgarlöften.

Läs mer

Brottsförebyggande rådet (2018:14). *Polisens arbete med medborgarlöften. Fallstudier från fyra områden i Sverige.*

Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Genomförandekommittén för nya Polismyndigheten (Ju 2012:6).

Pilotprojekt lokala medborgarlöften – slutrapport.

Stockholm: Polismyndigheten.

Justitiedepartementet (2017). *Tillsammans mot brott.*

Ett nationellt brottsförebyggande program (Skr. 2016/17:126).

Rikspolisstyrelsen (2008). *Samverkan Polis och kommun*

– för en lokalt förankrad polis i hela landet. (PoA – 480-5788/06).

Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Polismyndigheten (2016). *Kunskapsbaserat arbete med medborgarlöften i samverkan. Metodstöd.* Skriften kan laddas ned från polisens webbplats, www.polisen.se.

Sarnecki, J. (2015). *Introduktion till kriminologi. 2, Straff och prevention.*

Lund: Studentlitteratur AB.

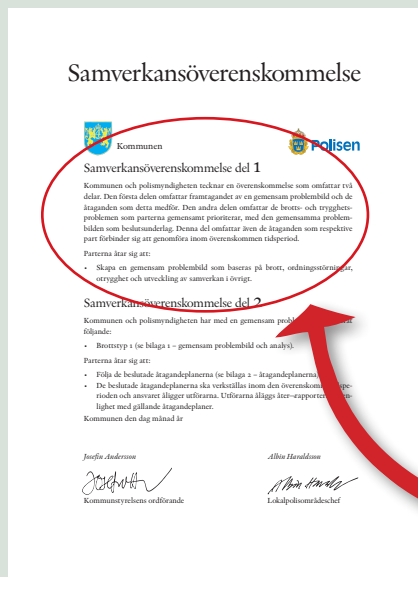

STEG 1

Initiera samverkan

DET FÖRSTA STEGET I PROCESSEN berör framför allt ledningen hos polis och kommun. De ska fatta beslut om att samverka och skapa organisatorisk struktur och förutsättningar för samverkansarbetet. Beslutet kan också handla om att förnya samverkan.

Målet med Steg 1 är att besluta om samverkan och säkerställa att det finns organisatorisk kapacitet för arbetet. Beslutet om samverkan kan formuleras i en första övergripande överenskommelse.

STEG 1 ÄR KLART NÄR

- polisledningen och kommunstyrelsen har fattat ett gemensamt beslut om att inleda samverkan
- organisationernas förutsättningar för samverkan, ansvarsområden, roller och uppdrag har uppmärksammats
- polis och kommun har skapat en gemensam samverkansorganisation och utsett ansvariga för arbetet
- kommunikationsansvariga från respektive organisation är utsedda och en kommunikationsplan är påbörjad.

Besluta om samverkan

Samverkan kan initieras om det finns ett behov, ett problem, som polis och kommun kan och bör lösa tillsammans. Behovet kan komma ur ett verksamhetsmål, ålagda uppdrag eller helt enkelt genom att man upptäcker ett problem som det är uppenbart att man löser bäst tillsammans.

Ett beslut om samverkan kan med fördel dokumenteras som en första del av en samverkansöverenskommelse. Beslutet om att ingå samverkan bör beröra praktiska frågor, såsom tidsramar för arbetet och skapandet av en organisation för ömsesidig styrning och uppföljning. Ytterst handlar beslutet om att förtydliga deltagande aktörers roller, mandat och befogenheter, och om att ge arbetet status och legitimitet.

Ledningens engagemang är avgörande

En tydlig ledning som ger klara direktiv, operativt mandat och tydliga huvudmannaskap är förutsättningar för ett framgångsrikt arbete. Chefen för lokalpolisområdet och kommunstyrelsens ordförande har ett helhetsperspektiv och kan se hur olika åtgärder passar med den egna verksamhetens mål och uppdrag. De har ett ansvar att förmedla detta och att förankra beslutet om samverkan på alla nivåer i organisationen.

Mellanchefer är en viktig länk

En annan faktor för framgång är att alla parter är överens om vad som har beslutats. För att utförarledet ska nås av mål och visioner är det viktigt att även organisationernas grupp-, förvaltnings- eller mellanchefer är delaktiga i besluten om samverkan. Det är deras ansvar att se till att arbetet genomförs som beslutat och att stödja det, särskilt om det brister och det blir problem. Det innebär att chefer på mellannivå ska följa det pågående arbetet och resultaten, genom så kallade process- och effektuppföljningar. Läs mer i Steg 5, Uppföljning s. 80.

STÖDFRÅGOR FÖR BESLUTET OM SAMVERKAN:

- Har vi skapat en gemensam organisation för samverkan?
- Har vi utsett en kommunal samordnare med mandat och tid för arbetet? (För polisen är dessa uppgifter kommunpolisens ansvar)
- Har vi tagit fram gemensamma riktlinjer och tidplaner för arbetet?
- Har vi tagit fram rutiner för uppföljning för eget lärande?
- Har vi förankrat beslutet om samverkan i den egna organisationen?

Klargör organisationernas förutsättningar

Inför samverkan bör kommunledningen och chefen för lokalpolisområdet uppmärksamma hur man redan arbetar, direkt eller indirekt, för att förebygga brott och skapa trygghet. Syftet är att minska dubbelarbete och att involvera dem som arbetar med liknande frågor inom respektive organisation.

Samverkan ställer stora krav på att både värna den egna organisationens intressen och stödja gemensamma intressen. Ledningen bör tydligt visa hur organisationens olika delar kan stödja samverkan och vilken roll de spelar för genomförandet. Att förankra samverkan på såväl politisk nivå och förvaltningsledningsnivå som i verksamheten i övrigt, är centralt för arbetets legitimitet, resursfördelning och långsiktighet.

Även om ett syfte med samverkan är att utnyttja resurserna bättre och undvika dubbelarbete, är en samverkan som startas endast för att uppnå besparingar dömd att misslyckas. Om det inte finns tillräckliga resurser riskerar diskussionerna att fastna vid att man försöker ge varandra ansvaret för vissa problemområden, i stället för att samverka mot gemensamma mål.

STÖDFRÅGOR FÖR INVENTERING AV ORGANISATIONENS FÖRUTSÄTTNINGAR:

- Stämmer samverkan med våra styrdokument och verksamhetsmål?
- Stämmer tidsplanen med budgetprocesser och andra beslutsprocesser?
- Finns det målkonflikter mellan vårt arbete i samverkan och andra uppdrag?
- Vilket förebyggande arbete bedriver vi redan inom organisationen?
- Vilka lärdomar kan man dra ur tidigare och pågående arbete?
- Hur kan samverkansarbetet gynnas av andra redan pågående arbeten?

Lär känna varandras organisationer

Samverkan kräver även kännedom om den andra partens organisatoriska och resursmässiga förutsättningar. I processen är det viktigt att både respektera varandras olikheter och ta vara på varandras kunskaper och erfarenheter. Polis och kommun är tämligen olika som organisationer. Polisen är i högre grad en tjänstemannaorganisation med snabba beslutsgångar, medan kommunen är en politiskt styrd organisation med många skilda uppdrag. En gemensam nämnare är att de ytterst styrs av regering och riksdag, vilket påverkar samverkan – både vilken inriktning den kan ta och hur arbetet utformas.

Polisens styrmodell bygger på underifrånperspektivet, där den lokala lägesbilden ska styra vilka aktiviteter som ska utföras i lokalpolisområdet. Därtill påverkas polisens verksamhet också av regleringsbrev och andra styrdokument.

Brottsförebyggande arbete och ekonomisk planering ligger sällan i fas med varandra. Det kan därför vara en fördel att säkerställa budget för brottsförebyggande insatser som inte ersätter ordinarie ansvar och arbete, utan kompletterar det.

Kommunerna har självstyre, vilket innebär att de har stor rätt att själva bestämma hur de ska sköta sina arbetsuppgifter och fördela sina resurser. Det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet kräver politiska beslut. En samverkansöverenskommelse kan därför behöva skrivas med allmänt formulerade åtaganden, varefter förvaltningarna får i uppdrag att konkretisera dem i handlings- eller åtgärdsplaner. För att åtaganden ska kunna genomföras måste de beaktas i verksamhetsplanering och budget. Och för att åtgärderna ska komma med i parternas löpande budgetprocess, behövs god framförhållning.

Förankra det brottsförebyggande arbetet i organisationen

För att samverkan lättare ska bli en del av den ordinarie verksamheten, kan det vara strategiskt viktigt att knyta vissa nyckelpersoner eller funktioner till arbetet, utifrån hur de är placerade i organisationen. För polisens del kan exempelvis analytiker, controller och underrättelsesamordnare vara sådana personer. Inom kommunen handlar det ofta om personer med ansvar för kommunens statistik, controllers och förvaltningschefer. För båda organisationerna är det viktigt att knyta kommunikatörer till samverkansarbetet. När nyckelpersonerna är identifierade kan de utgöra ett stödteam för arbetet med samverkansöverenskommelser och medborgarlöften.

Identifiera och involvera nya samarbetsparter

En stor del av polisens och kommunens verksamhet kan på ett eller annat sätt anses vara brottsförebyggande eller trygghetsskapande. Förvaltningar och enheter som inte arbetar direkt brottsförebyggande, reflekterar sällan över hur deras verksamhet skulle kunna förebygga brott, eller hur verksamheten ibland kanske rent av skapar otrygghet.

Till exempel kan ett gångstråk bli otryggt om sikten skymms av jordvallar vid en ombyggnation. Om kommunens stadsbyggnadskontor däremot tar in ett brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv vid framtagandet av detaljplaner, kan man nå stora positiva effekter på den lokala brottsligheten och tryggheten. Ett annat exempel är att de enheter som arbetar mot grov organiserad brottslighet inom polisen inte alltid ser hur en samverkan med kommunens tillsynsenhet kan ge spaningsuppdrag, och leda till ett gemensamt arbete som stör de lokala marknaderna.

Ta hjälp av de brottsförebyggande samordnare som finns på länsstyrelserna och i polisregionerna.

STÖDFRÅGOR FÖR FÖRANKRING AV DET BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETET:

- Vilka andra samverkanspartners har nyckelfunktioner för det brottsförebyggande arbetet?
- Vilken kunskap och förståelse har de för arbetet?
- Är beslutet om samverkan förankrat (beslutat) hos deras chefer?
- Har vi en samsyn på vad som ska göras, det vill säga har vi gjort samma tolkning av det brottsförebyggande arbetet?

I brottsförebyggande arbete tar det ofta lång tid innan man ser stora förändringar. Av den anledningen är det viktigt att organisationens utformning och sammansättning säkrar deltagarnas medverkan på lång sikt.

Skapa en organisation för arbetet

Det är viktigt att det finns en grupp med beslutsmandat som strategiskt leder och utformar arbetet. I annat fall riskerar samverkan att stagnera.

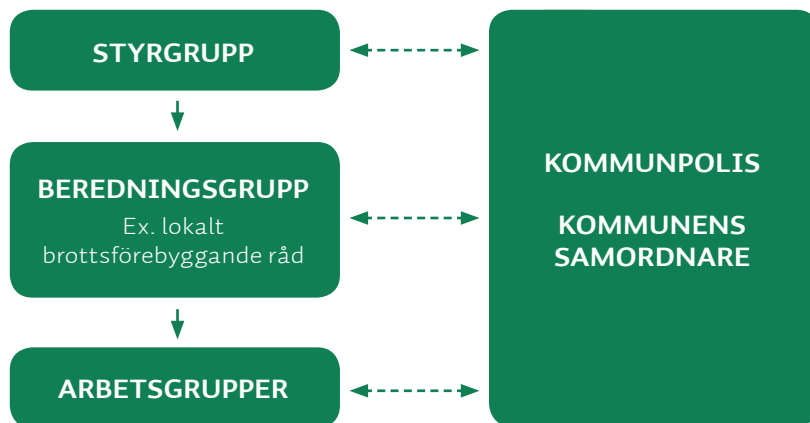
Det är de lokala omständigheterna och parterna som avgör hur arbetet bäst ska organiseras. I många kommuner är det lokala brottsförebyggande arbetet redan organiserat i lokala brottsförebyggande råd. Ibland har rådet en funktion som styrgrupp, ibland mer som en beredande grupp och i andra fall som en utförande organisation.

DET BEHÖVS EN TYDLIG ORGANISATORISK STRUKTUR, EFTERSOM

- arbetet blir enklare om man klargör parternas roller och mandat
- samverkan förutsätter att det finns en organisation som säkerställer att åtaganden genomförs och följs upp
- det blir lättare att kalla till möten och att förankra beslut och inriktningar.

Det är nödvändigt att de samverkande parterna är jämbördiga. Det är inte en part som ska bestämma arbetets inriktning eller bild av problemen. Båda parter måste känna engagemang och se vinsten med samverkan.

För att få struktur på verksamheten är ett förslag att skapa en styrgrupp, en beredningsgrupp och arbetsgrupper.

Styrgruppen skapar förankring och mandat

Styrgruppen ger förutsättningar för samverkan, förankrar och ger mandat för arbetet. Styrgruppen ska också ansvara för att visioner bryts ned till realiserbara, konkreta mål och delmål, och se till att åtaganden genomförs.

Styrgruppen kan bestå av chefen för lokalpolisområdet, kommunstyrelsens ordförande och kommundirektören.

Beredningsgruppen arbetar strategiskt

Beredningsgruppen, som är en länk mellan ledningens beslut och utförandet, ska arbeta strategiskt med planering, utformning och uppföljning av arbetet. Gruppen kan bestå av chefer från respektive avdelning eller förvaltning som berörs av de prioriteringar som styrgruppen gör. Det kan i praktiken betyda att polisen deltar med kommunpolisen, medan kommunen deltar med olika förvaltningschefer och kommunens samordnare av brottsförebyggande arbete. Det lokala brottsförebyggande rådet kan utgöra en sådan grupp.

Beredningsgruppen ansvarar för att tillsätta arbetsgrupper som utför de åtgärder som samverkansbesluten kommer att innehålla.

Arbetsgrupper utför åtgärder

Många gånger berör brottsförebyggande åtgärder flera förvaltningar eller organisationer. För att förenkla arbetet är det bra om berörda parter bildar enskilda arbetsgrupper för specifika uppdrag eller använder befintliga utförargrupper. Läs mer om arbetsgrupper i Steg 4, Genomförande på sidan 76.

Kommunens samordnare och kommunpolisen har en viktig roll. Samverkan förutsätter att det finns en funktion som håller ihop och driver på arbetet. Kommunpolisen arbetar med dessa frågor på uppdrag av chefen för lokalpolisområdet. Kommunen bör utse en brottsförebyggande samordnare om det inte redan finns. Samordnaren måste få tydliga mandat från kommunledningen. Det ska stå klart att arbetet är prioriterat. Samordnaren är den kommunala ”motorn” för arbetet.

Kommunpolisen och den kommunala samordnaren bör ges stöd eller ha förmåga att analysera och bedöma brottsligheten och att välja passande arbetsmetoder. De bör dessutom ha så kallad samverkanskompetens, det vill säga en förmåga att hantera formella och informella svårigheter i samarbetet. Det kan handla om att hitta

sätt att förankra arbetet i den egna organisationen och involvera medarbetare eller att kunna hantera professionella eller kulturella skillnader mellan polis och kommun.

STÖDFRÅGOR INFÖR SAMORDNARUPPDRAGET:

- Vad exakt ska jag göra?
- Vilket ansvar har jag för arbetet?
- När ska jag vara klar?
- Hur ska arbetet redovisas och hur ska det användas?
- Vilket mandat har jag fått av min chef?
- Har jag rätt resurser i form av tid, material och kunskap?
- Är mitt uppdrag förankrat i organisationen?

Upprätta kommunikationsplan

I det strukturerade arbetet med samverkansöverenskommelsen och medborgarlöftena är den interna och externa kommunikationen viktig. Om kommunikationen brister kan effekterna av arbetet utebli. Därför gäller det att ta fram en övergripande kommunikationsplan, där parterna enas om huvudbudskapen och de kommunikationsaktiviteter som ska samordnas. Utöver den övergripande kommunikationsplanen ska också en särskild plan för kommunikationen av medborgarlöften upprättas. Idealet är att det görs en gemensam kommunikationsplan, men annars är alternativet en kommunikationsplan för respektive organisation.

Kommunikationsplanen är ett strategiskt dokument och ska ses som en hjälp på strategisk nivå, men också vara ett stöd i det dagliga arbetet för kommunikatörer, kommunpoliser och kommunens samordnare.

En ansvarig för kommunikationsarbetet bör utses i respektive organisation, och det ska vara någon med kommunikationskompetens. Kommunikationen ska följas upp och eventuellt utvärderas liksom andra aktiviteter i samverkansarbetet.

I arbetet med framtagande av kommunikationsplanen ska expertis anlitas.

STÖDFRÅGOR FÖR KOMMUNIKATIONEN

- Vad är bakgrunden till och syftet med kommunikationen? Varför ska målgruppen lyssna?
- Vilka är målgrupperna för kommunikationen? Vilka är viktigast att nå?
- Vilka är målen för kommunikationen? Hur ska målgruppen tänka, känna och göra efter att ha nåtts av budskapen?
- Vilka är era huvudbudskap och delbudskap?
- På vilket sätt, hur ofta och när ska kommunikation genomföras?
- Hur ska kommunikationen följas upp?

Läs mer

Brottsförebyggande rådet, Brå (1999.) *Bygga upp brottsförebyggande arbete. Idéskrift 1*. Stockholm: Wolters Kluwer.

Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen (2007). *Strategier för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB (2013). *Ta ett samlat grepp – om trygghet och säkerhet*. Stockholm: ETC Kommunikation.

STEG 2

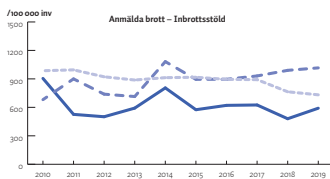
Egna förberedelser

I DET ANDRA STEGET ska organisationens samlade kunskap om den lokala situationen dokumenteras i en lägesbild. Den kommunala samordnaren och kommunpoliserna håller ihop och driver på arbetet.

Målet med Steg 2 är att kommun och polis kartlägger egna lägesbilder som beskriver de lokala förhållandena och behoven. Kartläggningarna kan exempelvis bygga på statistik och på medborgar- och medarbetardialoger.

Egen lägesbild

I en egen lägesbild samlar kommun och polis, var för sig, information som beskriver de aktuella förhållandena. Den första kartläggningen handlar om att identifiera brottsproblem samt utsatta områden eller grupper, många gånger med hjälp av statistik. Lägesbilderna kan också visa vilka problem som är vanligast, hur stor risken för utsatthet är eller hur utvecklingen sett ut över tid.

STEG 2 ÄR KLART NÄR

- en egen lägesbild är framtagen
- medarbetardialoger är genomförda
- respektive ledning har tagit del av lägesbilden.

Ta fram en egen lägesbild

I en egen lägesbild samlar kommun och polis, var för sig, information som beskriver de aktuella förhållandena. Den första kartläggningen handlar om att identifiera brottsproblem samt utsatta områden eller grupper, många gånger med hjälp av statistik. Lägesbilden kan också visa vilka problem som är vanligast, hur stor risken för utsatthet är eller hur utvecklingen sett ut över tid. Det är också intressant att undersöka om kommunen har speciellt stora problem jämfört med andra områden eller om det finns andra avvikelser, eftersom det ökar sannolikheten att finna bakomliggande orsaker till problemen.

Lägesbilden kan kompletteras med annan information som förtydligar de lokala sammanhangen. Kommunens tjänstemän och polisen har många gånger särskild kunskap om lokalsamhället, och det kan fångas upp genom medarbetardialoger. Allmänheten är också en stor kunskapskälla. Medborgarna känner vanligtvis väl till sitt bostadsområde, och deras erfarenheter och kunskap bidrar till en fördjupad bild av läget. Läs mer om medborgardialoger på sidan 55.

En lägesbild kan även innehålla ett proaktivt tänkande, genom att man förutser problem. En sådan lägesbild kan till exempel bygga på omvärldsbevakning, och kan omfatta planerade eller pågående plan- eller byggprojekt, etablering av nya verksamheter eller en förändrad befolkningssammansättning.

Kartläggningen byggs sedan på och fördjupas under de gemensamma förberedelserna.

Polisen har centralt upphandlat lokala trygghetsmätningar som kan avropas lokalt. De kan med fördel genomföras tillsammans med kommunen.

STÖDFRÅGOR VID KARTLÄGGNING AV DEN EGNA LÄGESBILDEN:

- Varför valdes det här problemet?
- Vilka informationskällor användes och vilka valdes bort?
- På vilka sätt kan urvalet informationskällor begränsa kunskapen om problemet?
- Vilken betydelse kan begränsningar i kunskapen ha haft eller komma att få på arbetet?

Var noga med kartläggningen och analysen, men fastna inte i den. Styrgruppen kan stödja kartläggnings- och analysarbetet genom att sätta en tidsram för när det ska vara färdigt.

Börja med statistik

Inled arbetet med att titta på den statistik som redan finns. Både kommunen och polisen har många gånger redan genomförda sammanställningar av den lokala situationen, till exempel brottsstatistik eller undersökningar med fokus på trygghet, drogvanor, skolan eller de boende. Polisen har dessutom tillgång till händelserapporter med information om ordningsstörningar och andra händelser. Kommunens förvaltningar, kanske framför allt socialtjänsten, har statistik om individrelaterade problem. Kommunernas tekniska förvaltningar kan redovisa kostnader och platser för reparationer på grund av inbrott, skadegörelse och klotter. Kommunen har även dokumentation från sin tillsyn av olika verksamheter. Kommunen har kanske också protokoll från genomförda trygghetsvandringar. Räddningstjänsten har bland annat information om bränder.

Nedan, i avsnitten *Hitta variationer och avvikelser* samt *Identifiera mönster*, finns några förslag på hur man kan använda statistik vid en kartläggning av de lokala problemen. I exemplen används statistik över anmälda brott, men samma principer gäller även för annan statistik.

Tänk på att det underlag som tas fram vid kartläggningen kan vara belagt med sekretess. Läs mer på s. 43.

STATISTIKUPPGIFTER SOM KAN VARA TILL HJÄLP VID KARTLÄGGNING:

TYP AV DATA	KÄLLA	TYP AV INFORMATION	FÖRDELAR	BRISTER
Anmälda brott	Brå	Brott som anmälts och registrerats hos polis, tull och åklagare.	Ger ett nationellt referensvärde.	Inte nedbrutet på kommundel eller stadsdelsnivå. Stort mörkertal för vissa brottstyper.
Anmälda brott	Polis i HOBIT/ STATUS	Brott som anmälts och registrerats hos polisen.	Ger en bra bild över vissa typer av brott, t.ex. inbrott och stöld av fordon.	Stort mörkertal för vissa typer av brott, t.ex. brott i nära relationer.
Händelse-rapporter	Polis (STORM)	Allmänhetens anmälningar till polisens kommunikationscentral och ordningsstörningar.	Visar vilka problem som allmänheten anser vara besvärande.	Endast sökbart i 13 månader.
Statistik över skadegörelse på kommunala objekt	Räddningstjänst Tekniska förvaltningar Kommunens skolfastigheter	Kostnader för reparation och underhåll på kommunala objekt.	Ett värdefullt komplement till anmälda brott, eftersom en stor del av skadegörelsen på kommunala objekt inte polisanmäls.	Skillnader i redovisningsrutiner.
Anmälningar till socialtjänsten	Socialtjänst	Anmälningar om exempelvis bristande omsorg, misshandel, kriminalitet och missbruk.	Befintlig indikator på omfattningen av problem i området.	Stort mörkertal.
Rapporterings-system för bränder och olyckor	Räddningstjänst	Statistik över bränder utomhus eller i allmänna utrymmen.	Kan vara ett komplement för att beskriva situationen i ett område.	Skillnader i redovisningsrutiner.
Lokala trygghetsundersökningar	Polis Kommun	De tillfrågades svar på frågor om utsatthet för brott och upplevelse av otrygghet.	Ger information om utsatthet för brott, som vanligen har ett stort mörkertal.	Svårt att omsätta svaren till konkreta åtgärder.
Nationella Trygghetsundersökningen (NTU)	Brå	De tillfrågades svar på frågor om utsatthet för brott och upplevelse av otrygghet.	Ger information om utsatthet för brott, som vanligen har ett stort mörkertal.	Redovisas på lokalpolisområdesnivå.

I en kartläggning är det inte viktigt med fakta om enskilda individer; det är data på områdes- eller kommunnivå som tillför kunskap.

Brottsstatistik visar anmäld brottslighet

Polisen har tillgång till statistik som visar att händelser ägt rum. Men det finns mörkertal – de brott som aldrig anmäls. Det är därför viktigt att kommunens förvaltningar, framför allt skolan, lyfter fram problematik som inte kommit till polisens kännedom.

Brottsstatistiken avspeglar enbart den anmälda brottsligheten, inte den faktiska. Varje dag begås brott som aldrig kommer till rättsväsendets kännedom. Om den anmälda brottsligheten är liten i förhållande till den faktiska brottsligheten, får man ett stort mörkertal. Det som avgör hur stor del av brottsligheten som anmäls är dels möjligheten att upptäcka brottet, dels viljan att anmäla brottet.

Brott som gäller fordon, stölder eller inbrott har ofta små mörkertal. Det är vanligt att sådana brott måste polisanmälas för att ägaren ska få ut försäkringspengar för det som stulits. Brottsstatistiken visar därför en ganska rättvisande bild över den typen av brott.

Vad gäller misshandelsbrott brukar man anta att endast cirka en fjärdedel anmäls till polisen. Grova brott anmäls oftare än lindriga brott, brott mellan obekanta anmäls oftare än brott mellan bekanta och brott som sker på allmän plats anmäls oftare än de som sker i hemmen. Statistiken över misshandelsbrott ger alltså en skev bild av verkligheten, och förändringar i brottsstatistiken behöver inte nödvändigtvis spegla förändringar i den faktiska brottsligheten. För att få en mer rättvisande bild behöver statistiken över anmälda våldsbrott kompletteras med uppgifter från exempelvis trygghetsundersökningar eller brottsofferundersökningar. Ibland har även regionen statistik som kan göra bilden mer heltäckande.

Narkotikabrott och trafikbrott upptäcks främst genom insatser av polis och tull. Sådan brottsstatistik är en dålig mätare av den faktiska brottsligheten. Förändringar från en tid till en annan har ofta sin grund i förändrade resursinsatser och ändrade prioriteringar hos polisen och tullen. Denna typ av brott kallas ofta spanings- och ingripandebrott.

För att kartlägga exempelvis tillgången på narkotika är det bättre att använda uppgifter från självdeklarationsundersökningar, folkhälsoundersökningar eller drogvaneundersökningar.

Hitta variationer eller avvikelser

Lägesbilden kan visa vilka problem som är vanligast, hur stor risken för utsatthet är eller hur utvecklingen ser ut över tid. Det är också intressant att undersöka om kommunen har speciellt stora problem jämfört med andra områden eller om det finns andra avvikelser, eftersom det ökar sannolikheten att finna bakomliggande orsaker till problemen.

För att underlätta en strukturerad kartläggning av brottslighet inom exempelvis en kommun, kan man jämföra med ett referensvärde. Ett sådant referensvärde kan vara riksgenomsnittet eller läns-genomsnittet.

Med hjälp av statistik från Brås webbplats eller från polisen är det ganska enkelt att ta fram diagram för olika brottstyper, och få en överblick över förändring över tid eller skillnader mellan städer, kommuner eller polisregioner.

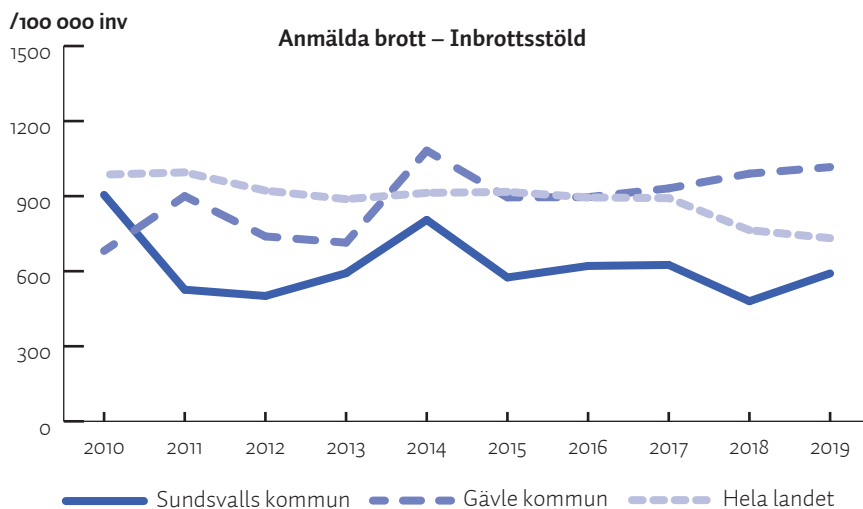
Sådana jämförelser bör göras mellan kommuner som liknar varandra. På webbplatsen för Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), www.skr.se, finns kommungruppsindelningar som baseras på strukturella egenskaper, såsom befolkningsstorlek, pendlingsmönster och näringslivsstruktur, vilket gör det lättare att hitta kommuner som är jämförbara med den egna kommunen.

I Brås statistikdatabas över anmälda brott (www.bra.se/sol) kan du ta fram egna diagram och tabeller. För län finns statistik från 1975 till 2014 och för polisregioner från 2015. För kommuner finns uppgifter från 1996 och för stadsdelar från 2002.

För att jämföra kommunen med andra kommuner kan man göra en tabell som beskriver antalet anmälda brott över tid. Tänk på att ta fram antal brott per 100 000 invånare, för att kunna jämföra kommuner som är olika stora.

Jämförelse av utvecklingen av anmälda inbrott mellan Gävle och Sundsvall samt för hela riket.

ANMÄLDA BROTT/ 100 000 INVÅNARE

INBROTTSSTÖLD	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Hela landet	986	995	922	888	913	917	895	892	764	732
Gävle kommun	681	900	739	714	1082	895	896	931	990	1016
Sundsvalls kommun	905	526	501	592	805	575	621	625	480	591

Jämförelser mellan olika brott

När man jämför brott i förhållande till varandra, är det bra att gruppera likartade brott i brottskategorier, till exempel stöld, rån och andra tillgreppsbrott eller alkohol- och narkotikabrott. Vid sådana jämförelser måste man också tänka på att det finns skillnader i anmälningsbenägenhet mellan brottskategorierna. I tabellen nedan finns exempel på hur olika brott förts samman till brottskategorier. En annan hjälp kan vara att använda Brås bok *Klassificering av brott. Anvisningar och regler*.

EXEMPEL PÅ BROTTSKATEGORIER

BROTTSKATEGORI	BROTT
Brott mot liv och hälsa	Misshandel utomhus Misshandel inomhus Övriga brott mot liv och hälsa
Brott mot frihet och frid	Olaga hot Ofredande Hemfridsbrott, olaga intrång m.fl. Kvinnofridsbrott
Stöld, rån och andra tillgreppsbrott	Tillgrepp/försök motordrivet fordon Cykelstöld Inbrott i bostad Inbrott i källare/vind Inbrott i skola/stöld Stöld ur motordrivet fordon Stöld/snatteri i butik Stöld på kontor/inbrott Personrån Inbrott i kontor/stöld Övriga tillgreppsbrott
Bedrägeri och annan oredlighet	Bedrägeri Övrigt
Skadegörelse	Skadegörelse motorfordon Skadegörelse stat/kommun/landsting Klotter Övrig skadegörelse

Tänk på att i kartläggningarna ta hänsyn till jämställdhets- och demokrati-perspektiven. Generellt är kvinnor mer otrygga än män, och vissa brottstyper drabbar kvinnor oftare än män. Sådana skillnader finns också mellan olika åldersgrupper.

Ett tips är att kontakta någon statistiskt kunnig för att ta fram lokala undersökningar och tolka statistiken från dem.

Identifiera mönster

Brott och upplevelser av otrygghet är inte slumpmässiga fenomen – vissa personer, platser och objekt är mer utsatta än andra. Brottslighet är inte heller jämnt fördelad över dygnet, över veckans dagar, mellan könen, mellan olika åldrar eller mellan brott som sker inom- respektive utomhus.

Brottslighet kan se olika ut mellan olika bostadsområden, beroende på om det är förort eller innerstad, glesbygd eller tätort. Skillnaderna kan bland annat bero på den byggda miljön, på upplåtelseformerna eller på antalet kommersiella inrättningar. Exempelvis visar Brås nationella trygghetsundersökning att boende i hyreslägenheter vanligen är mer otrygga än andra.

Det finns goda skäl att försöka identifiera de platser där många brott äger rum eller där otryggheten är hög. Om man kan identifiera sådana platser kan man också vidta riktade åtgärder, vilket innebär att resurserna används på ett effektivt sätt. Inte minst hjälper det polisen att prioritera mellan olika delar av lokalpolisområdet. Sammanställningen ger ett övergripande underlag till planeringen av arbetet, utifrån exempelvis årstid, veckodag eller tid på dygnet.

Jämförelser mellan olika platser

Ett sätt att identifiera utsatta områden är att kartlägga hur den anmälda brottsligheten fördelar sig geografiskt.

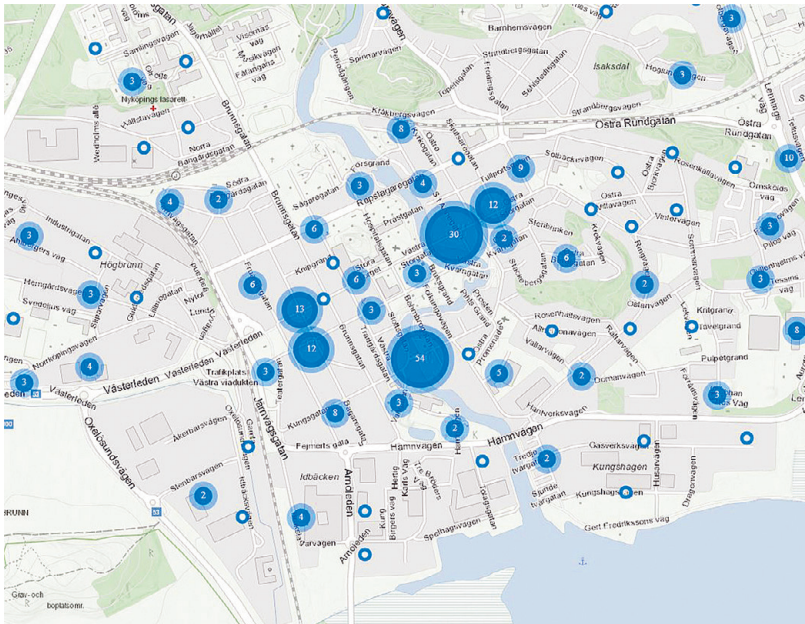
Polisen har tillgång till kartläggningsverktyg som visualiserar var anmälda brott är begångna, med hjälp av polisens olika it-system. Många kommuner har också liknande verktyg för exempelvis socioekonomiska indikatorer. Med dessa verktyg kan man alltså skapa en kartbild över ett område där anmälda brott visas som en färgad markering.

Dessa verktyg tar inte bara fram en kartbild, utan också en Excelfil kopplad till kartan. Var noga med att sekretesspröva materialet och se till att de uppgifter som används inte gör det möjligt att identifiera personer.

Vissa mönster och fenomen återkommer från år till år, utan att förändras speciellt mycket. De kan med fördel föras in i ett så kallat årshjul, som skapar överblick och ger möjlighet till god planering, struktur och uppföljning.

Exempel på kartvy från polisens kartverktyg Hobit. Karta med anmälda brott utmärkta i kluster.

STÖDFRÅGOR FÖR ATT IDENTIFIERA VARIATIONER OCH MÖNSTER:

- Är fenomenet mer omfattande än referensvärdet?
- Har det skett en ökning eller minskning över tid?
- Finns det säsongsvariationer?
- Är fenomenet koncentrerat till vissa dagar?
- Är fenomenet koncentrerat till vissa tider på dygnet?
- Är fenomenet koncentrerat till vissa platser, så kallade *hot spots*?

Syftet med medarbetardialogerna är att fördjupa kunskapen om den lokala lägesbilden öka effektiviteten genom att medarbetarna kan påverka sitt arbete i högre grad än tidigare.

Gör medarbetardialoger

Statistiken behöver kompletteras med annan information, som förtydligar de lokala sammanhangen. Medarbetardialoger kan bredda lägesbilden, genom att fånga upp medarbetarnas erfarenheter och kunskap om brottslighet, utsatthet och trygghet. Medarbetardialoger är ett sätt att ta tillvara de anställdas kompetens och förmåga att utveckla och förbättra det brottsförebyggande och trygghetskapande arbetet. Detta förutsätter att dialogen verkligen ger medarbetarna möjlighet att påverka lägesbilden, det vill säga vara med och påverka vilka aktiviteter som ska genomföras och hur.

Rätt utförda medarbetardialoger kan leda till ökad kunskap om läget, till utvecklingsmöjligheter, delaktighet och ansvar. Medarbetardialogen har en avgörande betydelse för att förankra arbetet med samverkansöverenskommelsen och medborgarlöftena.

Håll koll på sekretessreglerna

I strategisk samverkan bör sekretess normalt inte vara ett problem, men i en operativ samverkan är sekretessreglerna viktiga att beakta. I de inledande samverkansfaserna, där syftet är att träffas för att utbyta information med varandra och diskutera vad var och en har möjlighet att bidra med, finns ofta inga sekretessproblem. Även vid kartläggningen och framtagandet av en gemensam lägesbild är sekretessproblemen små. Sekretessfrågorna blir ofta aktuella när arterna ska börja diskutera och genomföra åtgärder. Om planerade åtgärder riktas mot exempelvis ett fåtal ungdomar uppstår sekretessproblem, eftersom enskilda personer då pekas ut.

Gemensamt för alla sekretessbestämmelser är att de innehåller en beskrivning av vilka uppgifter som regeln är tänkt att skydda. Ofta är det uppgifter om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Det finns också bestämmelser som skyddar känsliga uppgifter i myndigheters utredningar eller andra allmänna samhällsintressen.

Det är viktigt att polis och kommun är helt införstådda med sina sekretessregler. Samverkansgruppens medlemmar företräder sin organisation, och en handling som lämnas till en representant för en annan organisation blir allmän handling vid överlämnandet.

Undvik att diskutera enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden, och fokusera i stället på att ta fram en generell lägesbild.

Läs mer

Brottsförebyggande rådet, Brå (1999). *Kartläggning, problemanalys och prioriteringar. Idéskrift 2*. Stockholm: Wolters Kluwer.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Konsten att läsa statistik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Upprepad utsatthet. Vissa drabbas oftare än andra*. Rapporten laddas ned från Brås webbplats, www.bra.se.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2014). *Brottsförebyggande polisarbete i "hot spots"*. Rapport 2014:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2019). *Klassificering av brott. Anvisningar och regler*. Version 8.0 Rapporten kan laddas ned från Brås webbplats, www.bra.se.

Polismyndigheten (2016). *Kunskapsbaserat arbete med medborgarlöften i samverkan. Metodstöd*. Skriften kan laddas ned från polisens webbplats, www.polisen.se.

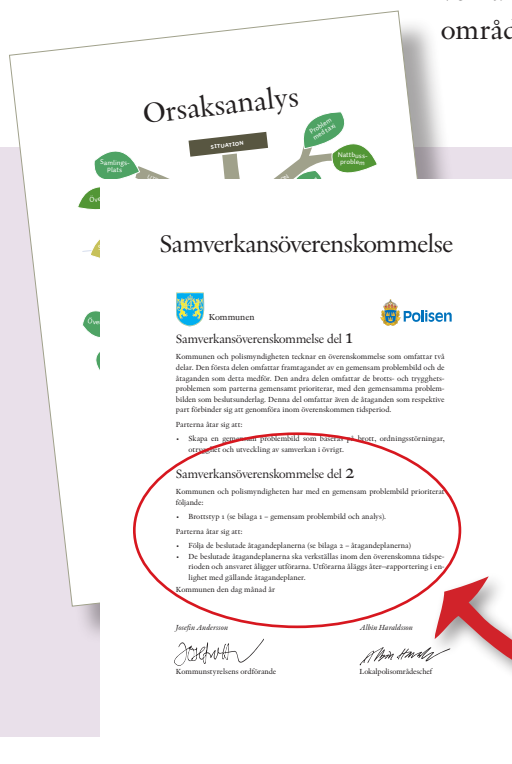

STEG 3

Gemensamma förberedelser

I DET TREDJE STEGET sammanfogas kommunens och polisens respektive lägesbilder. Styrgruppen ska prioritera fokusområden för samverkan. Kommunpolisen och den kommunala samordnaren ser till att en orsaksanalys tas fram.

Målet med Steg 3 är att ta fram en samverkansöverenskommelse som baseras på en gemensam lägesbild och orsaksanalys. Samverkansöverenskommelsen undertecknas av chefen för lokalpolisområdet och kommunstyrelsens ordförande.

STEG 3 ÄR KLART NÄR

- två lägesbilder har förts ihop till en gemensam
- prioritering mellan problemen har gjorts
- kunskapen om problemen har fördjupats med medborgardialoger
- orsaksanalyser för varje prioriterat problem har färdigställts
- samverkansöverenskommelsen har undertecknats av chefen för lokalpolisområdet och kommunstyrelsens ordförande.

Lägg samman lägesbilderna

I de egna förberedelserna tog kommun och polis var för sig fram uppgifter om lokala problem och behov. Kommunens och polisens lägesbilder kan med fördel läggas samman och kompletteras till en gemensam. Vinsten med att sammanföra två kunskapsunderlag är att det ger en mer heltäckande bild av lokala förhållanden och att fler bakomliggande orsaker kan identifieras i orsaksanalysen.

Var noga med att båda parter lägesbilder är likvärdiga som underlag för den gemensamma lägesbilden. Lokala lägesbilder kan förtydliga att det lokala brottsförebyggande arbetet berör även andra aktörer, exempelvis fastighetsägare, centrumutvecklare, föreningsliv, trossamfund eller frivården.

Prioritera mellan problemen

När kartläggningarna förts samman måste kommunledningen och polisledningen välja ut de fokusområden som ska prioriteras för samverkan i det lokala brottsförebyggande arbetet. Prioriteringen innebär att det lokala brottsförebyggande arbetet avgränsas till förhållanden som man har möjlighet att påverka och som man har resurser till.

Prioriteringarna utgår ofta från

- vilka brottskategorier som är vanligast, ökar eller avviker i omfång jämfört med andra områden
- vilka platser eller delar av kommunen, stadsdelen, bostadsområdet eller en viss plats som är mest utsatta för brott eller upplevs som mest otrygga
- vilka personer som är mest utsatta, eller begår flest brott
- vilka brott som lokalt syns och märks mest – så kallade signalt brott
- vilka brott som påverkar många människor.

Förslagsvis kan arbetet inledas med att parterna diskuterar vilka frågor man vill ha med i det fortsatta arbetet i workshoppar. Målet är att frågorna grupperas till möjliga samverkansområden.

Indikatorerna i polisens metodstöd *Organiserad brottslighet i lokalsamhället* kan vara en hjälp när kommun och polis fördjupar den gemensamma lägesbilden. Metodstödet finns på polisens intranät.

STEG 3: GEMENSAMMA FÖRBEREDELSE

Vid prioriteringen mellan brott, tänk på att inte bara se till de brottskategorier som är vanligast. Man kan exempelvis överväga att i stället prioritera de brott som ökar mest eller de brott som blir de mest kostsamma om de inte åtgärdas.

Någon av dessa utgångspunkter är att föredra, men prioriteringar behöver också ta hänsyn till verksamheten. Prioriteringen påverkas därför också om verksamheten har

- resurser att arbeta mot problemet
- möjlighet att påverka problemet
- har höga kostnader i samband med problemet.

I tabellen nedan har problemen ställts mot varandra. Genom att ställa brottstyper eller geografiskt avgränsade områden mot varandra skapas ett diskussionsunderlag för den prioritering, och bortprioritering, som ska göras. Matrisen ger ett bra underlag för att förklara de val som gjorts.

	BROTT A	BROTT B	BROTT C	BROTT D	BROTT E
1. Vanligt förekommande		X			
2. Ökat mest i området	X				
3. Avviker i omfång jämfört med andra områden		X	X		
4. Utsatt plats		X		X	
5. Kan påverkas		X		X	
6. Kostar mycket			X		
7. Påverkar många människor		X			X

Sammanställningen visar att brott B, till skillnad från de andra brottstyperna, är vanligt och har varit så under en lång period, vilket är en avvikelse jämfört med andra liknande områden. Brottet kan avgränsas till två geografiska platser, och det kan sannolikt påverkas av samverkande parter. Brottet är inte särskilt kostsamt för samhället i stort men påverkar många människor.

STÖDFRÅGOR VID PRIORITERINGEN:

- Vilken händelse eller vilket fenomen står i fokus för arbetet?
- Varför är det prioriterat (det mest omfattande, en negativ trend, högt jämfört med andra områden, kostsamt, politisk agenda osv.)?
- Hur har prioriteringen och avgränsningen skett (särskild brottskategori, delfenomen eller utsatt grupp)?
- Vilka kunskapskällor har använts?

Gör en orsaksanalys

Att göra en orsaksanalys är att utforska vilka tänkbara faktorer som kan förklara att brott sker vid en viss tid och en viss plats. För att minska eller ta bort problem utformas sedan ett riktat förebyggande arbete som påverkar just dessa orsaker.

Brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete handlar om att påverka orsakerna till ett problem för att minska eller ta bort det. Det är därför nödvändigt att fördjupa kunskapen inom fokusområdena för samverkan, genom så kallade orsaksanalyser. Det handlar om att försöka förstå varför ett problem uppstår och analysera vilka tänkbara faktorer som kan leda till att ett brott sker vid en viss tid, vid en viss plats. En orsaksanalys är att undersöka sammanhang som leder till brottslighet.

För att göra orsaksanalyser kan kommunpolisen och den kommunala samordnaren behöva ta hjälp från experter. Ofta finns den kompetensen hos personal inom polisen eller kommunen, såsom exempelvis controller eller underrättelsepersonal.

Använd etablerade perspektiv på orsakerna till brott, exempelvis sambandet mellan våld och alkohol eller mellan stöldbrott och uppfattad tillgänglighet.

Tänk i händelsekedjor

Ett sätt att strukturera analysen är att tänka i händelsekedjor. Genom att kartlägga händelsekedjan kan man både identifiera flera orsaker och skapa samordning mellan åtgärderna. I bästa fall kan händelsekedjan brytas långt innan ett allvarligt brott äger rum.

Ett exempel kan vara ungdomsmisshandel en fredagskväll. Alkohol är då en bidragande faktor av betydelse som leder till många våldsbrott, men det krävs också någon form av utlösande faktor, till exempel att flera personer är samlade på en begränsad yta och att någon person har dåligt ölsinne. En händelsekedja bakom våldsbrottslighet kan bestå av flera situationer som är möjliga att förebygga. För det första kan tillgången och konsumtionen av alkohol begränsas, genom exempelvis *Ansvarsfull alkoholservice* (AAS)³, *Kronobergsmodellen*⁴ eller andra insatser mot langning. Dessutom kan den fysiska miljön förändras, så att risken för trängsel minskar. Slutligen kan en ökad närvaro av vuxna, i det här fallet kapabla väktare, vara en effektiv förebyggande åtgärd.

Utgå från situationen, brottsoffret eller gärningspersonen

För att identifiera de bakomliggande orsakerna till brott kan man utgå från olika perspektiv:

- situationellt perspektiv
- brottsofferperspektiv
- gärningspersonsperspektiv.

Att använda ett situationellt perspektiv innebär att man kartlägger orsaker i situationen som kan bidra till att brott begås. Brotts sker inte jämnt fördelat över ett område, utan brottsligheten är vanligare

³ AAS (Ansvarsfull alkoholservice) är en metod för att förbättra restaurangens och krogens service av alkohol. Metoden är utvärderad av STAD (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem) www.stad.org.

⁴ Kronobergsmodellen är en arbetsmetod för att minska alkoholen bland ungdomar, och på så sätt minska våldsbrotten. Det systematiska arbetssättet innebär att det ska bli svårare och mindre lockande för ungdomar att dricka alkohol ute på stan, dels genom ingripanden mot ungdomarna, dels genom ingripanden mot langare. En utvärdering av metoden går att ladda ner från Brås webbplats, www.bra.se.

på vissa platser. Att brott oftare sker vid vissa platser kan bero på hur människor rör sig eller använder platsen, det kan också bero på husens skalskydd, buskage som skymmer insyn eller butikens penninghantering. Om platser har riktigt hög brottsbelastning talar man ibland om *hot spots*.

Brottsofferperspektivet handlar om att förklara varför vissa individer – eller objekt – upprepat utsätts för brott. Människor löper exempelvis olika risk att drabbas av brott beroende på hur deras livsstil ser ut. Brottsutsattheten kan också bero på om ett objekt är värdefullt, om det är lätt eller svårt att sälja, om det är lätt eller svårt att stjäla, om det är lätt eller svårt att angripa, eller om det är lätt- eller svåråtkomligt.

Gärningspersonsperspektivet innebär att försöka hitta skälen till att personer begår brott. När man utgår från detta perspektiv bör man skilja mellan livsstilskriminella och unga lagöverträdare. Livsstilskriminella kallas personer som frekvent och under en lång tid begår många brott. Med unga lagöverträdare menas personer under 18 år som begått brott.

Risikfaktorer

När det gäller unga lagöverträdare är det särskilt viktigt att komma ihåg att brottslighet inte är ett beteende som skiljer sig från andra typer av anpassningsproblemen, utan vanligtvis ett av flera uttryck för en livsföring kantad av sociala och personliga svårigheter.

Orsaksanalysen ska bygga på den kunskap som finns om de riskfaktorer som kan bidra till att barn och unga utvecklar ett normbrytande beteende, som bland annat kriminalitet är. Det finns flera riskfaktorer. Dessa är framför allt relaterade till individen (exempelvis temperament eller aggressivitet), familjen (exempelvis våld i hemmet eller kriminalitet hos föräldrarna), skolan (exempelvis bristfällig skolmiljö eller bristfällig anknytning till skolan) och närsamhället (exempelvis umgänge med kamrater med normbrytande beteende eller låg social kontroll). Om det finns flera sådana indikatorer på en negativ social anpassning hos ett barn eller en ungdom, är risken för ett normbrytande beteende stor.

Strategiska brott

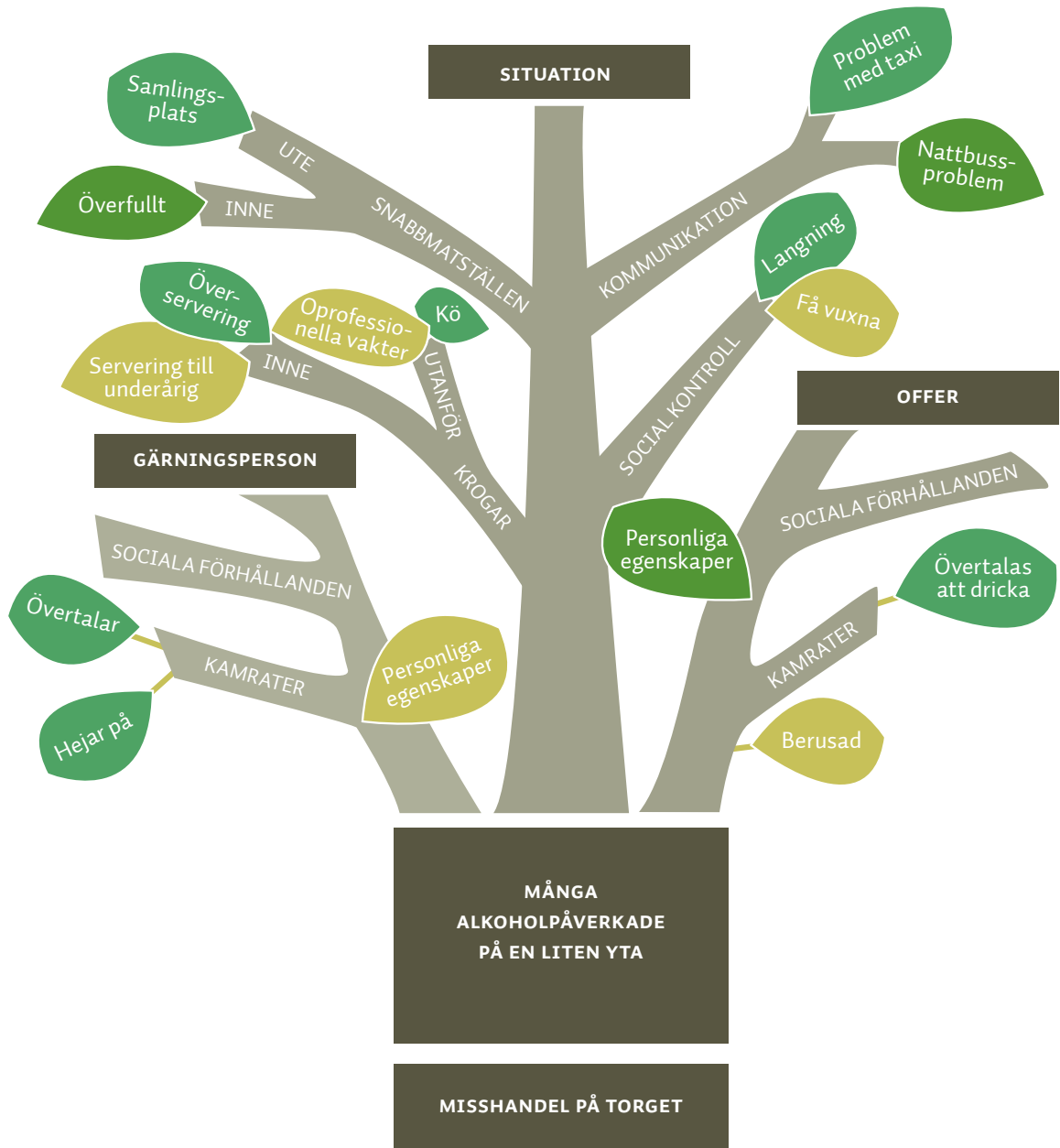
En faktor som påverkar risken för att bli livsstilskriminell är om man börjat med brott tidigt i livet. En annan indikator är om man begått så kallade strategiska brott. Dessa brott varierar över i tid. I Brås rapport från 2011 var de rån, tillgrepp av motorfordon eller brott mot allmän verksamhet (exempelvis övergrepp i rättsak eller våld mot tjänsteman). Däremot kallas brott som snatteri, skadegörelse eller misshandel inte för strategiska brott.

STÖDFRÅGOR TILL ORSAKSANALYSEN:

- Varför uppstår problemet?
- Vad i situationen kan förklara att problemen uppstår just på den platsen (brist på social kontroll, trångt, mörkt, avsides, krogtätt, svårt att överblicka, stor in- eller utflyttning)?
- Vilka egenskaper hos de brottsutsatta (t.ex. affären, cykeln eller brottsoffret) kan förklara varför just de blir utsatta (olåst, lättflyttad, vårdslös, onykter)?
- Vilka egenskaper hos gärningspersonen kan förklara varför just den personen begår brott (onykter, aggressiv, låg impuls kontroll, oförmåga, okunskap osv.)?

Visualisera orsakerna

Ett sätt att visualisera bakomliggande orsaker till ett problem är att rita ett träd. Från stammen ritar man ett antal grenar där tänkbara huvudorsaker till problemet skrivs in. I det här exemplet om våld utomhus utgår man från tre huvudspår för att identifiera situation, brottsoffer och gärningsperson. På mindre grenar skrivs nyckelord, som till exempel langning, överservering, personer som samlas på samma ställe eller alltför få bussavgångar. Använd gärna post-it-lappar för att skriva in de olika orsakerna. Lapparna kan flyttas runt och grupperas vid en diskussion.

Pröva om orsakerna stämmer

Ett problem kan bero på flera olika orsaker som ”samarbetar” med varandra. Det betyder att man kan behöva ställa flera frågor och ställa upp flera hypoteser om samma problem. I tabellen nedan finns ett exempel på hur man kan tänka för att pröva sina hypoteser om orsakerna.

PROBLEM	HYPOTES OM ORSAK	TEST
Varför anmäls många misshandelsbrott på, vid och i närheten av vissa krogar?	Orsaken till misshandelsbrotten kan vara att krogarna missköter sin alkoholserving.	Genomföra tillsyn av krogarna för att undersöka om de missköter alkoholservingen. Om det sker en överserving kan förklaringen stämma. Har krogarna ansvarsfull alkoholserving kan hypotesen vara felaktig.
Varför anmäls misshandelsbrott utanför fritidsgården de kvällar som det anordnas ungdomsdiscon?	Ungdomarna har tillgång till alkohol.	Kontrollera om det finns information om lagning av alkohol i närområdet. Om det finns, kan det vara en bidragande orsak. Finns det inga sådana uppgifter kan hypotesen vara felaktig.
Varför uppstår problem i bostadsområdet?	Det finns potentiella gärningspersoner knutna till adresser i området.	Kontrollera om det finns information om gärningspersoner som är knutna till adresser i området. Om så är fallet kan hypotesen vara korrekt. Om inte kan hypotesen vara felaktig.

Fördjupa kunskapen om lokala problem genom medborgardialoger

Orsaksanalysen förutsätter mer kunskap – om var, när och hur ofta – än vad man kan få ur enbart statistik. För att få förstå varför ett problem uppstår kan det vara nödvändigt att fördjupa kunskapen, till exempel genom medborgardialoger. Sådana dialoger är också ett sätt för dem som verkar och bor i området att påverka eller bli delaktiga i kommunens och polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete.

Medborgardialoger kan genomföras på många olika sätt beroende på syftet med dem. Är de exempelvis tänkta som ett komplement till kartläggningen av lägesbilden, eller ska de fördjupa kunskapen vid orsaksanalysen? Medborgardialoger kan inledningsvis ske i form av trygghets-, drogvane-, skol- eller boendeundersökningar. Dialogerna kan också utformas som trygghetsvandringar, intervjuer, fokusgrupper, rådslag eller liknande.

Kommunerna har vanligtvis stor kunskap och erfarenhet av dialog med medborgarna. Använd den kunskapen och befintliga forum i den mån det är möjligt.

MEDBORGARDIALOGERNAS SYFTE OCH MÅL ÄR ATT

- ge en fördjupad bild av medborgarnas upplevelse av trygghet i sin närmiljö
- stärka relationen mellan medborgare, polis och kommun
- öka medborgarnas förtroende för polisen och kommunen
- leda till att medborgarna i större omfattning engageras och involveras i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet
- stärka den lokala lägesbilden
- ge en förbättrad förståelse för medborgarnas behov.

Väl genomförda medborgardialoger kräver noggranna förberedelser, för att kunna ge medborgarna insyn och möjlighet att påverka arbetet. För att de som inte brukar komma till tals ska ha större möjlighet att göra sina röster hörda, är det viktigt att identifiera vilka hinder för deltagande som finns och vilka former av dialog som kan få fler medborgare att delta. Man kan till exempel samarbeta med ideella föreningar eller andra organisationer med befintliga nätverk. Andra forum kan vara tillgängliga och attraktiva mötesplatser där medborgare redan vistas i sin vardag.

Sammanställ resultaten

Resultatet från medborgardialogerna kan sammanställas på flera sätt, beroende på vad man vill få ut av dialogen. De kan spelas in på band som sedan skrivs ut, för att analyseras utifrån värdebärande ord, vanliga kommentarer, åsikter som speglar förutbestämda områden och så vidare. Ett annat sätt är att föra anteckningar. Man kan också jobba med kartor, fotografera eller på andra sätt dokumentera det som har framkommit. Valet av teknik och genomförande avgörs av syftet – vad man vill ha ut av samtalet eller diskussionen. Det viktiga är att det finns ett underlag att återkomma till, i det fortsatta arbetet (orsaksanalysen, val av åtgärder eller uppföljning).

Arbetet med medborgardialoger kan ta mycket tid, och berörda parter bör vara uthålliga. Det är centralt att kommunicera tillbaka till medborgarna vad som kommit fram i dialogerna och hur det kommer att omhändertas.

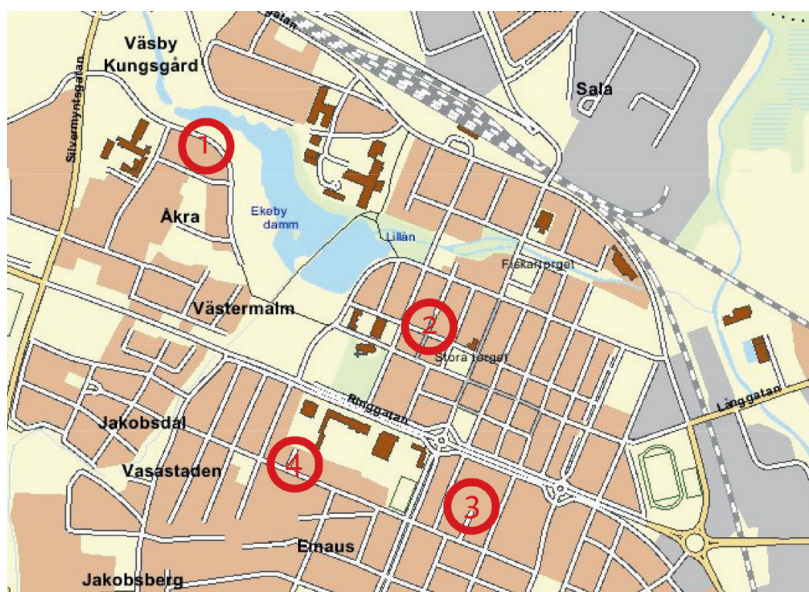
OLIKA EXEMPEL PÅ MEDBORGARDIALOGER

I tabellen nedan finns några exempel på olika sätt att föra medborgardialog.

	INFORMATION	UTFÖRANDE	FÖRDEL	NACKDEL
Enkät	Ger information om lokala förhållanden eller problem i exempelvis ett bostadsområde.	Ett formulär skickas ut, och besvaras skriftligt.	Låg kostnad per svarande. Många svarande. Frågorna är likadant ställda till alla. Tid för den som svarar att tänka igenom sina svar.	När inte det djup som behövs i en orsaksanalys. Kan vara svår att fylla i. Kan resultera i för få svarande. Kan behöva översättas till flera språk.
Intervju	Detaljerad information om lokala problem eller sammanhang. Komplicerade och känsliga frågor.	Samtal utifrån frågor som är konstruerade på förhand.	Mindre bortfall, och bättre kontroll över skälen till bortfall. Möjlighet till följdfrågor.	Ett förhållandevis kostsamt sätt att samla in information.
Fokusgrupper	Behandlar en fråga som en förberedelse till en annan fråga.	En intervjuform med en liten grupp människor som satts samman utifrån t.ex. bostadsort, ämne, ålder eller kön.	Resultaten går snabbt att sammanställa och redovisa.	Begränsas till ett fåtal deltagare. Beroende av en intervjuguide.
Rådslag	Skapar i första hand delaktighet; medborgarna bjuds in att dela med sig av sina åsikter och tankar.	Ett större möte för flera personer kring allmänt hållna frågeställningar.	Öppet för alla som vill delta. Passar för allmänna frågeställningar.	Diskussionerna blir riktade, beroende på vem eller vilka som arrangerar rådslaget. Ibland kan det behövas tolkar.
Observationer	Kan användas för att studera olika förhållanden.	Information inhämtas genom iakttagande. De observerade kan veta om att de studeras, men det kan också göras utan deras kännedom.	Kan ge information om orsaker till problem som annars är svåra att analysera. Förhållandevis billigt sätt att få information.	Information är begränsad till det man ser, eftersom egna tolkningar ska undvikas.

Trygghetsvandring – en typ av medborgardialog

Trygghetsvandringar görs i det område eller längs den väg som behöver undersökas. De kan göras med en särskild grupp – till exempel barn och ungdomar, för att undersöka deras väg till och från skolan, eller de boende i ett visst område, för att undersöka den fysiska miljön där: buskar, träd, parkvägar, belysning med mera. Vandringarna kan också göras i blandade grupper, exempelvis tillsammans med fastighets- eller markägare, beroende på syftet med vandringen.

NR	ANMÄRKNING	PROBLEMÄGARE	ÅTGÄRDAT
1	Trasig belysning på Åvägen nr 37	Kommunen	2020-04-30
2	Uppbrutna källardörrar Storgatan 85–89	Fastighetsbolaget	2020-05-15
3	Fem skrotbilar vändplanen vid Bygatan 3	Kommunen	2020-03-30
4	Brandfarliga källargångar Bivägen 4–6	Fastighetsbolaget	2020-03-25

Att dokumentera en trygghetsvandring behöver inte vara krångligt. Använd en karta över det område där vandringen ska göras. Gör markeringar på kartan (nummer 1, 2, 3 och så vidare) och beskriv anledningen till markeringen på baksidan av kartan. På så sätt får man dels information, dels material för en uppföljning. Anteckningarna blir automatiskt en checklista på vad som behöver åtgärdas. Se kartan ovan för exempel. Man kan också använda digitala stöd för dokumentationen. Då kan den lätt överföras till GIS eller motsvarande kartsystem.

En trygghetsvandring är en enkel undersökning att genomföra och dokumentera, för att sedan kunna åtgärda problem. Efter genomförd trygghetsvandring tas kontakt med de så kallade problemägarna, det vill säga de som kan åtgärda de upptäckta problemen. Be respektive problemägare meddela när problemet är åtgärdat.

Teckna samverkansöverenskommelse

Samverkansöverenskommelsen mellan kommun och polis beskriver vad parterna valt att samverka om. Dokumentet ska bidra till att ge ett helhetsperspektiv och skapa samsyn i arbetet.

Vad ska stå i överenskommelsen?

Samverkansöverenskommelsen ska endast beröra det som parterna har kommit överens om att samverka kring. Därutöver kommer brottsförebyggande insatser att pågå vid sidan av överenskommelsen.

Samverkansöverenskommelsen ska kompletteras med andra dokument, exempelvis gemensam lägesbild, åtgärds-, tids-, kommunikations- och uppföljningsplaner samt medborgarlöften.

Före undertecknandet bör ledningen för respektive organisation ta ställning till hur länge överenskommelsen ska gälla. Det bör också vara klart hur man ska agera om endera parten brister i att uppfylla sin del av överenskommelsen.

Samverkansöverenskommelsen kan fungera som ett paraply för all pågående verksamhet mellan kommun och polis.

Var mycket noggrann med att kontrollera att alla som berörs av samverkansöverenskommelsen vet vad den innebär och vad de förväntas göra.

SAMVERKANSÖVERENSKOMMELSEN SKA BESKRIVA

- vilka problem som är i fokus för samverkan
- troliga bakomliggande orsaker till problemen
- avgränsade och mätbara mål för arbetet
- hur arbetet ska dokumenteras
- hur uppföljningen ska genomföras
- vilken period som överenskommelsen avser.

Vem undertecknar samverkansöverenskommelsen?

Chefen för lokalpolisområdet och kommunstyrelsens ordförande beslutar om samverkan och skriver på överenskommelsen.

Att ledningen för respektive organisation undertecknar samverkansöverenskommelsen har ett starkt symbolvärde och är en signal om att det brottsförebyggande arbetet prioriteras. Det är av största vikt att respektive organisations resurs säkras arbetet såväl nedåt som uppåt i organisationen, hos förvaltningschefer och områdesledning. Att ledningen skriver under innebär att de också tar ansvar för att verkställa åtagandena i överenskommelsen.

Läs mer

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling. En kunskapsinventering*. Publikationen finns endast tillgänglig för nedladdning från Brås webbplats, www.bra.se.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2011). *Strategiska brott bland unga på 00-talet*. Rapport 2011:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2018). *Orsaksanalys i lokalt brottsförebyggande arbete*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Boverket samt Tryggare och mänskligare Göteborg (2010). *Trygghetsvandring. Tankar på vägen*. Stockholm: Wolters Kluwer.

Clark, R. V. och Eck, J. (2006). *Bli en problemlösande brottsanalytiker i 55 steg*. Stockholm: Polishögskolan.

Polismyndigheten (2016). *Kunskapsbaserat arbete med medborgarlöften i samverkan. Metodstöd*. Skriften kan laddas ned från polisens webbplats, www.polisen.se.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2009). *11 tankar om medborgardialog och styrning*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2013). *Medborgardialog som del i styrprocessen*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

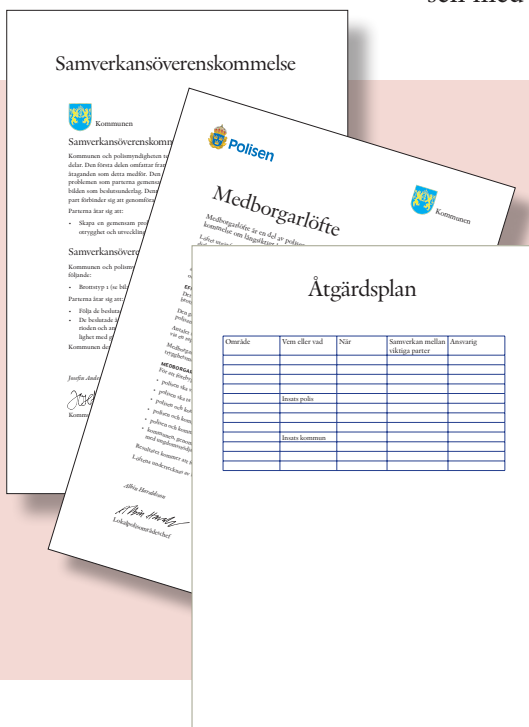
Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2014). *Kommunikation för medborgardialog*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting

Webbplatsen www.dialogguiden.se, som drivs av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). *Dialogguiden* är framtagen som ett praktiskt stöd för förtroendevalda och tjänstemän som ska planera och genomföra medborgardialoger.

STEG 4 Genomförande

I **DET FJÄRDE STEGET** får chefen för lokalpolisområdet, kommunens förvaltningschefer och kommunstyrelsens ordförande mer aktiva roller i prioriteringar och beslut. Det är flera beslut som behöver fattas och förankras i organisationen, utifrån de underlag som kommunpolis och kommunal samordnare tagit fram om utformningen av det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

Målet med Steg 4 är att komplettera samverkansöverenskommelsen med åtgärdsplaner och medborgarlöften.

STEG 4 ÄR KLART NÄR

- mål för arbetet har formulerats
- medarbetardialoger är genomförda
- brottsförebyggande åtgärder som påverkar orsakerna till problemen har valts
- åtgärdsplaner är upprättade och antagna av styrgruppen
- medborgarlöften har tagits fram, undertecknats och kommunicerats inom polisen och kommunen och till medborgarna
- uppföljning är in planerad
- planerade åtgärder har genomförts och dokumenterats.

Formulera mål

I samverkan är det nödvändigt att formulera gemensamma mål som gäller för alla. Väl formulerade mål underlättar styrning, ger vägledning för genomförandet och är en nödvändig grund för uppföljning. Det är en fördel om mellanchefer och medarbetare är med och formulerar målen, eftersom det underlättar parternas samsyn i arbetet.

En målformulering ska vara konkret och bygga på den kartläggning och orsaksanalys som parterna tagit fram. Målen ska formuleras så att de vägleder genomförandet och gör tydligt vad man vill uppnå med samverkan på både kort och lång sikt. Särskilt viktigt är det för mer omfattande problem, exempelvis den dolda eller den organiserade brottsligheten, där man inte ser snabba effekter.

Olika sorters mål

Det behövs både övergripande mål för samverkansarbetet och kortare operativa delmål som är kopplade till åtgärder. De övergripande målen för samverkan bör uttrycka vad arbetet ska leda till på sikt och stödja ett långsiktigt arbete. De övergripande målen, och ofta också delmålen, är så kallade effektmål, det vill säga mål som uttrycker en önskan om hur arbetet ska påverka de lokala problemen.

Det operativa arbetet kan också kopplas till processmål och produktionsmål. Ett processmål kan till exempel vara att arbetsmetoden ska genomföras efter en manual eller att samverkansprocessen ska löpa enligt handlingsplanen. Produktionsmål kan exempelvis vara hur många gånger en åtgärd ska genomföras, hur många deltagare som ska komma, hur många som ska nås av åtgärden och så vidare.

Konkreta och tydliga effektmål stödjer implementeringen av åtgärder. Sådana mål ska vara *specifika, mätbara, accepterade, realistiska* och *tidsatta* (SMART). Ju fler av modellens parametrar som täcks in, desto lättare blir det att följa upp resultatet av arbetet.

Att använda SMART när man formulerar mål hjälper er exempelvis att komma överens om följande frågor:

- Vad ska åtgärden **specifikt** ge för resultat? (Använd gärna begrepp som anger en rörelse, till exempel att minska, öka eller utveckla. Undvik däremot vaga uttryck, till exempel att ”verka för” eller ”värna om”.)
- Hur ska resultaten följas upp och **mätas**? (Kan resultatet mätas kvantitativt i antal, tid eller procent, eller är det kvalitativa undersökningar av till exempel förändrade attityder eller beteenden?)
- Är åtgärderna och målen **accepterade**? (Är de etiska eller politiskt korrekta?)
- Är målen **realistiska**? (Kan de uppnås med det valda arbets sättet inom utsatt tid?)
- Vilken **tidsram** gäller för när målen ska vara uppnådda?

STÖDFRÅGOR FÖR MÅLFORMULERING:

- Hur kommer problemet att påverkas om målet uppnås? (Kan man exempelvis anta att antalet våldsbrott bland unga kommer att minska, om man uppfyller målet att upptäcka och gripa langare?)
- Finns det konkurrerande (negativa) effekter om målet uppfylls?

FORMULERA MÅL

I tabellen nedan har ett övergripande effektmål mejslats fram med stöd av SMART-modellen.

MÅLFORMULERING	BEDÖMNING	KOMMENTAR	BERÖRDA PARAMETRAR
”Minska antalet brott”	Målformuleringen är en vision för det brottsförebyggande arbetet som egentligen inte går att följa upp.	Den kunskap som krävs för att kunna formulera visionen är att man har ett uppdrag att förebygga brott.	A
”Minska antalet anmälda brott från 100 till o.”	Målformuleringen är visionär och går egentligen inte att följa upp, även om det går att mäta en förändring.	Målformuleringen utgår från en kunskap om det nuvarande antalet brott (100 stycken).	M, A
”Minska antalet anmälda cykelstölder från 100 till o.”	Målformuleringen är fortfarande visionär och går inte att följa upp, även om man kan mäta en förändring.	Målformuleringen baseras på kunskap om ett ospecificerat problem med cykelstölder.	M, A
”Minska antalet anmälda cykelstölder på cykelparkeringen vid järnvägsstationen från 100 till o.”	Det är svårt att följa upp arbetet, eftersom målet inte är realistiskt och det saknas en angiven tid för genomförandet.	Målformuleringen utgår från specificerad kunskap om var cykelstölderna sker mest.	S, M, A
”Minska antalet anmälda cykelstölder på cykelparkeringen vid järnvägsstationen, med minst 10 stycken. Antal att jämföra med är 100.”	Målet är realistiskt satt och det är möjligt att följa upp. En fråga som återstår är när man ska ha uppnått målet.	Målformuleringen utgår från specificerad kunskap om var cykelstölderna sker mest.	S, M, A, R
”Minska antalet anmälda cykelstölder på cykelparkeringen vid järnvägsstationen. De uppgick under år 2016 till 100 stycken och ska under år 2017 minska med minst 10 stycken.”	Målformuleringen stödjer att åtgärderna riktas mot rätt brottstyp, rätt plats under rätt tid.	Målformuleringen utgår från en specifik kunskap och stödjer att åtgärderna riktas mot rätt brottstyp, rätt plats under rätt tid.	S, M, A, R, T

Välj åtgärder som påverkar orsakerna till problemet

För att hitta uppslag till åtgärder är det klokt att utgå från dokumenterade erfarenheter av tidigare genomförda åtgärder, antingen egna eller andras. Ta också del av forskning och utvärderingar, men tänk då på att resultatet av en specifik åtgärd hänger samman med ett specifikt förhållande. Var noga med att sätta er in i beskrivningen av hur en åtgärd genomförts, och var beredda på att effekterna kan utebli om en åtgärd ändras efter lokala förutsättningar. Till stor hjälp vid valet av åtgärder är en väl genomförd analys av de möjliga orsakerna till ett visst problem, och konkreta mål.

Om orsaksanalysen visar att problemen beror på vissa förhållanden i situationen, behövs situationella åtgärder. Det kan vara att öka kontrollen på en plats, genom fysiska förändringar eller ökad närvaro av till exempel fotpatrullerande poliser eller ”vuxna på stan”. Situationella åtgärder kan också handla om att göra ett objekt mindre attraktivt (t.ex. genom att förstärka stöldskyddet) eller begränsa möjliga gärningspersoners tillträde genom skalskydd, lås och larm.

Om orsaksanalysen visar att sociala förhållanden är anledningen till problemet krävs sociala åtgärder, som påverkar attityder och beteenden, som i sin tur kan påverka benägenheten att begå brott eller risken för att utsättas för brott. Sociala åtgärder kräver lång tid, vilket betyder att effekten kan komma långt efter det att åtgärden påbörjats. Exempel på sociala brottsförebyggande åtgärder är föräldrautbildningar, antimobbingsprogram och motiverande samtal.

Ofta är det mest effektiva en kombination av situationella och sociala åtgärder mot ett visst problem.

Hur påverkar åtgärden orsakerna till problemet?

Ett sätt att pröva om man valt rätt åtgärder är att beskriva på vilket sätt de förväntas påverka orsakerna till problemen. Är åtgärderna riktade mot brottsituation, offer eller gärningsperson?

Ett annat sätt att beskriva det lokala brottsförebyggande arbetet är om de valda åtgärderna riktas mot alla eller de flesta, så kallad primär brottsprevention, eller om åtgärderna riktas mot riskpersoner – aktiviteter – miljöer så kallad sekundär brottsprevention, eller om åtgärderna inriktar sig på att hindra återfall i brott och upprepad utsatthet för brott både hos person eller miljö i så kallad tertiär prevention:

Tänk på att beskriva om åtgärderna förväntas ha effekt på kort eller lång sikt. Det är nödvändigt att dokumentera detta, liksom hur åtgärderna ska genomföras, för att kunna följa upp arbetet och se att åtgärderna genomförts.

I tabellen visualiseras hur arbetet angriper problemet, om det finns luckor som inte omhändertas eller om arbetet har slagsida åt något håll.

	MINSKA BROTTSBENÄGENHETEN	MINSKA DET BROTTBALSTRANDE I SITUATIONEN	MINSKA RISKEN FÖR UTSATTHET
Primär	Öka medvetenhet om regler och lagar genom information i trappuppgångar.	Översyn av parkeringsplats för att minska antalet mopedstölder.	Skyltningar på torg och gatustråk om förbud mot mopedåkning.
Sekundär	Riktad utbildnings- och informationsinsats för femtonåringar.	Översyn och källarförråd och inventering av mopeder.	
Tertiär	Riktade åtgärder mot identifierade "busåkare" bl.a. orosanmälningar.	Kontroll av mopeder i det utsatta området. Trimmade mopeder beslagtogs.	Farthinder på utsatta gångstråk. Ökad polisiär bevakning.

Välj åtgärder som passar organisationens kapacitet

En nödvändig förutsättning när man ska välja åtgärder är att de överensstämmer med vad parterna förmår göra. Det är nödvändigt att parterna tidigt redovisar vad respektive organisation kan tillföra i form av ekonomiska resurser, personal, tid och arbetssätt. Om detta inte är klart kan det lätt uppstå orealistiska förväntningar på samarbetsparten, vilket kan skapa missnöje och försvåra samarbetet.

Av olika skäl, till exempel ekonomiska, kanske en åtgärd inte kan vidtas direkt. Då kan det vara nödvändigt att vidta en alternativ åtgärd, till exempel öka bevakningen på en plats i väntan på en ombyggnation.

Genomförandet och resultatet kan också påverkas av andra åtgärder. Det är därför nödvändigt att känna till vad som redan görs och vad som planeras, och att väga för- och nackdelar mot varandra. Exempelvis kan planer på att bygga om och anlägga en plantering för att minska buskörning konkurrera med kommunens åtagande att skapa överblick över torget. Genomförs åtgärder mot det ena problemet kan effekten bli den motsatta för det andra problemet.

Det är också viktigt att diskutera innebörden av begrepp som är betydelsefulla för samverkan. Till exempel kan begreppet ”tidiga insatser” ha olika innebörd för polis, skola och socialtjänst. Ur polisens och socialtjänstens perspektiv kan åtgärder mot skolk vara tidiga insatser, medan de för skolans del snarare är problemlösande, eftersom skolk är ett sent problem i skolans problemhierarki.

Planera för akuta händelser

Även om brottslighet är ett så kallat trögt fenomen, kan det ibland uppstå ”toppar”. Polisen är en organisation som i stor utsträckning är händelsestyrd, och därmed van att snabbt omfördela personalen. Försök skapa rutiner och ta fram strategier för hur kommunen och polisen gemensamt kan hantera akuta händelser. Genom att det finns en noggrann beskrivning av det som gjorts och planeras behöver arbetet inte bli lidande, utan är lätt att återuppta senare eller att överföra till någon annan, för att inte avbryta det.

Var mycket noggrann med att kontrollera att alla som berörs av samverkan tolkar problem, mål och metod på samma sätt.

STÖDFRÅGOR VID VAL AV ÅTGÄRDER:

- Hur förväntades åtgärden påverka problemet, och kombinerades den med andra åtgärder?
- Är det rimligt att tro att de valda åtgärderna kan ha avsedd inverkan på problemet?

EXEMPEL PÅ KUNSKAPSKÄLLOR FÖR ÅTGÄRDER

Brottsförebyggande rådet (Brå) sammanställer och publicerar kunskap om lokalt brottsförebyggande arbete. På Brås webbplats hittar du även uppföljningar och utvärderingar av lokalt arbete som myndigheten stöttat ekonomiskt.
bra.se/forebyggabrott

College of Policing i England har tagit fram en verktygslåda för att minska brottslighet. Där beskriver de enkelt hur olika metoder fungerar och hur effektiva de är.
whatworks.college.police.uk/toolkit

Det europeiska brottsförebyggande nätverket **European Crime Prevention Network (EUCPN)** sammanställer beskrivningar av lokala brottsförebyggande projekt runt om i Europa.
www.eucpn.org

Nätverket **European Forum for Urban Security (EFUS)** har praktiska verktyg och exempel på god praktik inom områdena trygghet och säkerhet.
www.efus.eu

International Centre for Prevention of Crime (ICPC) sprider erfarenheter från lokala brottsförebyggande projekt.
www.crime-prevention-intl.org

I USA finns **Center for Problem-Oriented Policing**, som utvecklar problemorienterat polisarbete genom att tillgängliggöra kunskap om arbetsmetoder mot specifika brottstyper.
www.popcenter.org

Upprätta åtgärdsplan

Åtgärdsplanen beskriver vad som ska göras, av vem, när, och hur det ska följas upp. I åtgärdsplanen beskrivs vilka moment som åtgärden består av och hur genomförandet ska dokumenteras. Åtgärdsplanen preciserar också vem som ska göra vad utifrån tillgängliga resurser och skyldigheter. Om det finns flera samverkansparter ska de och deras roller beskrivas. Det är viktigt att förtydliga vem som har ansvar för att åtgärden genomförs; annars finns det risk att den hamnar mellan stolarna.

Åtgärdsplanerna sätter genomförandet i en tidsram, utifrån den övergripande tidsramen i samverkansöverenskommelsen. Av åtgärdsplanen framgår när åtgärden ska vara genomförd och uppföljd. Av planen ska det tydligt framgå om åtgärden är en punktinsats, till exempel vid en högriskhelg, eller om den är en del av ordinarie verksamhet.

Fastställ ordningen mellan åtgärderna

I åtgärdsplanen är det också viktigt att ange i vilken ordning olika insatser ska genomföras. Det är bättre att börja med åtgärder som kan ha en omedelbar effekt, för att sedan bygga på med åtgärder där effekten kanske låter vänta på sig. Om det behövs en kombination av åtgärder, bör samtliga genomföras; annars kan effekten utebli.

Många gånger kan det vara effektivt att inleda ett brottsförebyggande arbete med så kallade situationella åtgärder, det vill säga olika former av tekniska lösningar som syftar till att försvåra brott eller minska tillfällena att begå brott. Parallellt med detta kan det vara effektivt att genomföra så kallade sociala åtgärder, det vill säga insatser som syftar till att påverka individers normer och beteenden.

Medarbetardialoger om hur arbetet ska utformas är ett sätt att ta tillvara medarbetarnas kompetens, genom att ge dem ansvar för utformningen av aktiviteter, mål och uppföljning.

EXEMPEL PÅ ÅTGÄRDSPLAN

ORSAK	ÅTGÄRD	OPERATIVA MÅL	NÄR	VEM	UPPFÖLJNING
Beskriv det som tros vara orsaken till problemet. Det kan vara flera orsaker, och det är då bra att markera dem med siffror: 1, 2, 3 osv.	Här kopplas åtgärder till varje orsak. Beskriv gärna detaljerat och använd samma markering som i den första kolumnen, dvs. 1, 2, 3 osv.	Här kopplas operativa mål till respektive åtgärd.	Skriv in tidpunkten för när varje åtgärd ska vara genomförd och klar. Tidpunkten kopplas till respektive åtgärd. Beskriv också i vilken ordning åtgärderna ska genomföras.	Här noteras vem som ansvarar för varje beskriven åtgärd. Ta gärna med kontaktuppgifter till den som är ansvarig.	Ange hur parterna uppfyllt sina åtaganden. Använd gärna symboler (t.ex. färgerna grönt, rött och gult) för att beskriva om arbetet genomförts fullt ut, som det var tänkt, och med gott resultat.

Valet av medborgarlöften bör även planeras ur ett jämställdhets- och demokratiperspektiv. Generellt är kvinnor otryggare än män, och vissa brottstyper drabbar kvinnor mer än män. Detta förhållande bör särskilt uppmärksammas vid valet av de åtgärder man kommunicerar via medborgarlöftena.

Formulera medborgarlöften

Medborgarlöftena tar upp åtgärder som ligger nära medborgarnas vardag och som passar att kommunicera. Medborgarlöftet är på så vis samverkansöverenskommelsens publika och kommunikativa del.

Ett medborgarlöfte kan utformas på olika sätt, beroende på vilket syfte och mål man har med det brottsförebyggande arbetet. Det är därför viktigt att veta varför man vill avge löften och vad man avser att uppnå med de åtgärder man har lovat att genomföra.

Det finns vinster med att rikta in arbetet med medborgarlöften på områden där medborgarna har låg grad av involvering i samhället. Medborgarlöftena kan föra polis och kommun närmare dem som bor och verkar i områdena, och de tydliggör behovet av samverkan, möjliggör dialog och förstärker förtroendet för polis och kommun.

MEDBORGARLÖFTET KAN INNEHÅLLA

- Inledning som beskriver syftet med löftet.
- En beskrivning av lägesbilden och fokusområdet, och hur de har tagits fram.
- Vilka åtgärder som ska genomföras och under vilken tidsperiod.
- Vilka effekter som eftersträvas.
- Hur arbetet fortgår, hur effekterna ska följas upp och hur de ska kommuniceras till dem som bor och verkar i området.
- Underskrift av chefen för lokalpolisområdet och kommunens representant samt eventuellt andra aktörer.

Ta hjälp av polisens metodstöd för medborgarlöften. Där finns mer stöd för arbetet och mallar som kan användas för löftena.

STÖDFRÅGOR FÖR FRAMTAGANDET AV MEDBORGARLÖFTEN:

- Hur har medborgarna involverats i arbetet med medborgarlöftena?
- Utgår medborgarlöftena från kunskap framtagen genom medarbetar- och medborgardialoger?
- Utgår medborgarlöftena från samverkansöverenskommelsen?
- Har medborgarlöftena tagits fram utifrån en gemensam lägesbild, orsaksanalys och åtgärdsplanering?
- Har medborgarlöftena kommunicerats utifrån målgruppens behov?

Styrgruppen ansvarar för att uppföljningar görs, och möjliggör dem genom att avsätta finansiering och kompetens. Styrgruppen skapar också rutiner för uppföljningen och bestämmer till exempel vid vilka tidpunkter den ska bli informerad.

Planera uppföljningen av arbetet

För att kunna följa upp arbetet är det nödvändigt att fundera på hur det kan mätas. Vad behöver man veta om problemet – innan åtgärden sätts in – för att kunna mäta en förändring?

Att planera för uppföljning handlar om att beskriva vilken kunskap och vilka fakta som behövs för att kunna se om arbetet har nått önskat resultat. För att kunna mäta en förändring är det viktigt att ha en tydlig bild av problemet innan arbetet inleds. Den gemensamma lägesbilden har därför stor betydelse för hur uppföljningen utformas. Ta hjälp av Steg 5, Uppföljning s. 80.

För att kunna bedöma resultaten ska det också finnas en beskrivning av vad som ska göras, hur det ska göras och hur det ska dokumenteras. Planeringen handlar också om att försöka förutse när man kan förvänta sig att se resultat, när det går att se om insatsen fungerar eller bedöma om insatsen inte genomförs på rätt sätt.

I och med arbetet med samverkansöverenskommelsen, medborgarlöftena och åtgärdsplanen finns underlag för uppföljningen. Dessa dokument ger kunskap om problemen, om hur arbetet ska genomföras och vilka resurser som avsatts för arbetet.

Tänk på att avsätta tid och resurser

Att följa upp arbetet kan ta tid och vara svårt att prioritera. Ett vanligt dilemma är också att resurserna är slut när en insats är genomförd. Styrgruppen för det brottsförebyggande arbetet behöver därför avsätta särskilda ekonomiska och personella resurser för uppföljning.

STÖDFRÅGOR FÖR ATT PLANERA UPPFÖLJNINGEN:

- Vad ska följas upp, när och hur?
- Vem/vilka ansvarar för datainsamling, sammanställning och analys?
- Vem/vilka är målgrupp för resultaten från uppföljningen?
- Hur mycket tid beräknas uppföljningen ta?
- Hur ska återkoppling till styrgruppen ske?
- Hur ska återkoppling ske internt och externt?
- Hur ska resultaten användas? Vad händer sedan?
- Hur kan man ta tillvara och använda de lärdomar som uppföljningen ger?
- Hur ska erfarenheterna spridas till andra?

Genomför åtgärderna

Genomförandet handlar om att skapa och vidmakthålla en fungerande organisation, det vill säga att avsätta resurser och att kunna hantera plötsliga organisatoriska förändringar. Samverkansöverenskommelsen ska fungera som ett stöd vid genomförandet, men den är inte ett juridiskt bindande dokument. Styrgruppen har ansvar för att planerade åtgärder verkställs, men ansvaret ligger också på medlemmarna i det lokala brottsförebyggande rådet eller motsvarande grupp – det vill säga mellanchefer, förvaltningschefer, kommunpolis och kommunens samordnare.

Även om åtagandena beskrivs i överenskommelsen och åtgärdsplanen, kan det många gånger också behöva göras sådant som inte är planerat. Styrgruppen, inte mellanchefer eller utförare, kommer

---

Lokala lägesbilder kan förtydliga att det lokala brottsförebyggande arbetet berör även andra aktörer, exempelvis fastighetsägare, centrumutvecklare, föreningsliv, trossamfund eller frivården.

---

under arbetets gång med stor sannolikhet att behöva fatta nya beslut om åtgärder och avsätta resurser beroende på organisatoriska förändringar, förändringar i omvärlden eller brister som upptäcks i planeringen. Ibland kan man behöva ompröva arbetet och komplettera det med fler åtgärder.

Bilda arbetsgrupper

Många gånger berör brottsförebyggande åtgärder flera förvaltningar eller organisationer. För att förenkla arbetet är det bra om berörda parter bildar enskilda arbetsgrupper. Hos polisen är områdespoliserna en utförare av det brottsförebyggande och trygghetskapande arbetet.

Arbetsgrupperna sätts samman utifrån vad som ska göras, och kan vara tidsbegränsade. Det kan exempelvis vara operativt samverkan kring utemiljöer med hjälp av modellen *Effektiv samordning för trygghet* (EST) eller vara i form av en *social insatsgrupp* (SIG) kring unga som begår grova brott. Det kan också vara andra former av arbetsgrupper, såsom trygghets- eller nattvandrare.

OM EFFEKTIV SAMORDNING FÖR TRYGGHET (EST)

Ett sätt att organisera ett mer permanent operativt arbete i bostadsområden är modellen *Effektiv samordning för trygghet* (EST). Modellen innebär i korthet att lokala rapportörer (personer som är verksamma i bostadsområdet) veckovis skickar in information till ett antal nyckelfunktioner inom kommun, polis och fastighetsföretag utifrån en checklista. Nyckelfunktionerna sammanfattar i sin tur situationen till en gemensam lägesbild som skickas ut till berörda aktörer. Samtidigt sker en första analys av vad händelserna kan bero på, och om det behövs olika åtgärder för att hantera dem. Om problemen kvarstår under en längre tid, ska beredningsgruppen eller styrgruppen sammanställa kvartals-, tertials- eller årsanalyser som underlag för beslut om strategiska åtgärder.

Dokumentera arbetet

Dokumentation av genomförandet innebär att man fyller på med information om hur arbetet konkret har genomförts. Samverkansöverenskommelsen, medborgarlöftena, lägesbilden, målformuleringen och åtgärdsplanerna är början av dokumentationen.

Dokumentationen ska visa vilka åtgärder inom samverkan som kunde genomföras som planerat och vilka åtgärder som fick ändras, på vilket sätt och varför. Dokumentationen bör också redovisa hur ekonomiska och personella resurser har använts, kostnaderna för olika moment och om tidsramarna hållits.

Under genomförandet ska arbetsgrupper avrapportera till kommunpolisen och kommunens samordnare för brottsförebyggande arbete. Arbetsgruppernas sammantagna kunskap är ett viktigt underlag för kommande arbete enligt samverkansprocessen. Den som är ansvarig för åtgärd, dokumentation och löpande uppföljning bör även ansvara för återkoppling till beredningsgruppen. Särskilt om det finns ett större problem eller ett problem som kvarstår över tid.

Minnesanteckningar från arbetsmöten är också en del av dokumentationen. Kommunpolisen och den kommunala samordnaren sammanställer dokumentationen, som är en del av den löpande återkopplingen till styrgruppen, men som också är en del av den avslutande uppföljningen av arbetet.

STÖDFRÅGOR FÖR DOKUMENTATION AV GENOMFÖRANDET:

- Hur många av de planerade insatserna har genomförts?
- Hur har de upplevts av berörda parter?
- Har det funnits faktorer som underlättat, försvårat eller förhindrat genomförandet?

Läs mer

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Brottsförebyggande åtgärder i praktiken*. Idéskrift 3. Stockholm: Wolters Kluwer.

Polismyndigheten (2016). *Kunskapsbaserat arbete med medborgarlöften i samverkan. Metodstöd*. Skriften kan laddas ned från polisens webbplats, www.polisen.se.

Örebro universitet (2016). *Effektiv samordning för trygghet. Handbok. Version 1.0*. Finns att ladda ned från <https://www.embrace-safety.se/est-moten-och-mallar/>

Andershed, H. (2018). *EST och förtydligande vad gäller möten och mallar*. Finns att ladda ned från <https://www.embrace-safety.se/est-moten-och-mallar/>

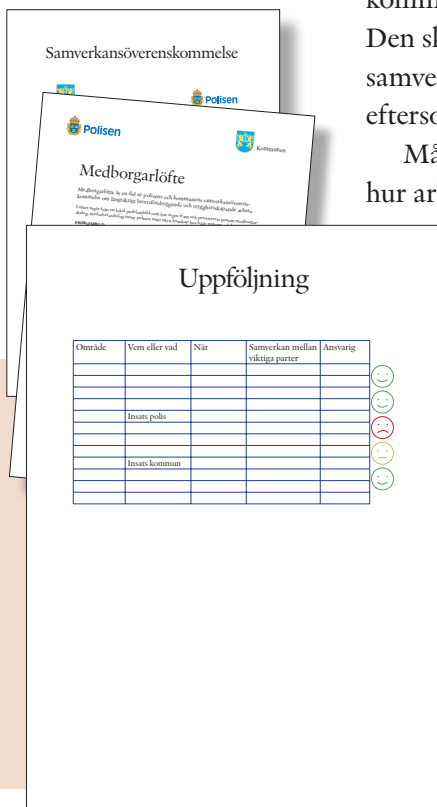

STEG 5

Uppföljning och återkoppling

DET FEMTE STEGET, uppföljning och återkoppling, fortlöper under hela samverkansprocessen. I uppföljningsarbetet har kommunpolisen och den kommunala samordnaren ansvar för att dokumentera och sammanställa arbetet. Chefen för lokalpolisområdet och cheferna inom kommunen har ansvar för att fråga efter och ta del av uppföljningen. Den ska ligga till grund för utformning och utveckling av fortsatt samverkan. Uppföljning av medborgarlöften har särskild betydelse, eftersom de är kommunicerade med medborgarna.

Målet med Steg 5 är att granska och återkoppla till styrgruppen hur arbetet genomförts och om åtgärderna kan ha påverkat de problem som skulle förebyggas. Resultatet av polisens och kommunens utlovade åtgärder återkopplas till medborgarna.

STEG 5 ÄR KLART NÄR

- arbetets påverkan på problemen har undersökts
- man bedömt hur parterna uppfyllt sina åtaganden
- arbetsprocessen har granskats
- uppföljningen har återkopplats till styrgruppen
- uppföljningen av medborgarlöftena har återkopplats.

Följ upp arbetet

För att kunna förbättra den pågående verksamheten behöver arbetet följas upp. En uppföljning är alltså inte ett slutligt utlåtande om verksamheten, utan ett sätt att dra lärdomar inför det fortsatta arbetet.

EN UPPFÖLJNING FÖRUTSÄTTER ATT DET FINNS

- en lägesbeskrivning av situationen innan arbetet inleddes
- uppgifter om hur valda åtgärder skulle påverka brottsligheten och hur åtgärderna skulle genomföras
- tydligt formulerade mål för arbetet
- avsatta resurser och tid för att genomföra uppföljningen.

Uppföljningen behöver planeras redan vid utformningen av samverkan, och det arbete som ska följas upp behöver genomföras planmässigt och strukturerat. Överenskommelsen, medborgarlöften och åtgärdsplanerna kan fungera som ett stöd vid uppföljningsarbetet.

EN UPPFÖLJNING KAN BESTÅ AV FLERA DELAR:

- En produktionsuppföljning, då man undersöker och fastställer om åtaganden genomförts, till exempel hur många gånger man genomfört en åtgärd eller hur många som berördes av den.
- En processuppföljning, då man granskar och bedömer vad, hur och varför något har genomförts.
- En effektuppföljning, då man undersöker och bedömer om och på vilket sätt arbetet har påverkat problemet. En effektuppföljning bygger på produktions- och processuppföljningen.

Skillnaden mellan en uppföljning och en utvärdering är att man vid uppföljningen studerar vad som händer i samband med en åtgärd, det vill säga vilket resultat arbetet gett. En utvärdering är en mer systematisk och strukturerad studie av verksamheten, med en mer forskningsbaserad ansats.

Tänk på att det brottsförebyggande arbetet ofta ger effekter på lång sikt, och att effekter kan bero på flera parallella åtgärder. Resultaten kan också bero på helt andra saker än att kommun och polis arbetat med frågan.

Undersök hur åtgärderna har påverkat problemen

Syftet med en effektuppföljning är att ta reda på om det genomförda arbetet påverkat problemen som man tänkt, och om resultatet är bättre än om åtgärderna inte hade vidtagits. Effektuppföljningen är ett sätt att värdera om arbetet varit framgångsrikt, eller inte, och i så fall på vilket sätt. Man bör också kontrollera om en åtgärd haft önskat resultat.

Brottslighet kan påverkas av flera faktorer, och det är sällan som det går att säga exakt vad det var som fick den att minska. Uppföljningen är snarast en bedömning av om arbetet rimligen kan ha bidragit till att påverka fenomenet.

Resultatet av genomförda åtgärder kan mätas på flera sätt, beroende på vad man vill mäta. Om man avser att undersöka hur ofta, hur mycket eller i vilken omfattning någonting skett, är det brukligt att använda kvantitativa mätningar, till exempel att jämföra statistik. Kvalitativa mätningar, såsom intervjuer eller observationer, används för att besvara frågorna hur, varför och på vilket sätt en åtgärd påverkat problemet. Effektuppföljningen tjänar på att man använder en kombination av mätmetoder. Teknikerna för datainsamling är desamma som i arbetet med att ta fram lägesbilder och orsaksanalyser. Läs mer i Steg 2, Egna förberedelser (sidan 32) och i Steg 3, Gemensamma förberedelser (sidan 46).

Vanligtvis innebär en effektuppföljning att man gör mätningar före och efter genomförandet av åtgärden. Det kan innebära att man jämför statistik för de två perioderna, eller att man exempelvis genomför rådslag före och efter insatsen. Man bör också jämföra med en kontrollgrupp som inte omfattades av åtgärden. Till exempel kan man undersöka hur brottsstatistiken ser ut för två jämförbara bostadsområden före och efter åtgärden, eller genomföra inter-

vjuer med en grupp som deltagit i en åtgärd och en grupp som inte berörts av den.

Man kan också jämföra utvecklingen i det område där åtgärden satts in med utvecklingen i resten av kommunen – eller ännu mer övergripande: jämfört med resten av länet eller resten av landet.

Genom att studera tidsserier kan resultaten sättas in i ett större sammanhang, tidsmässigt, vilket gör det möjligt att belysa trender. Då kan man även se om förändringarna sammanfaller med den period då åtgärderna genomfördes.

Identifiera framgångsfaktorer

Det är lätt hänt att man nöjer sig med att konstatera att en åtgärd har gett goda resultat. Men för att kunna dra slutsatser för det fortsatta arbetet behöver man veta vilka delar i arbetet det var som fungerade. En effektuppföljning behöver stödjas av process- och produktionsuppföljningar, så att de tillsammans kan förklara om effekterna på problemen berodde på själva åtgärderna, på hur de genomfördes eller på någonting annat. Berodde exempelvis framgången på att rätt funktioner var engagerade eller var framgångsfaktorn att åtgärderna genomfördes under en viss tid på dygnet?

För att undersöka detta, behövs en dokumentation av genomförandet – från valet av åtgärder till vilka mål man velat uppnå och hur man praktiskt arbetat för att nå dit.

STEG 5: UPPFÖLJNING

Många gånger är det flera olika personer som ska genomföra en åtgärd. En löpande produktionsuppföljning är ett sätt att skapa stringens i arbetet och se till att alla moment i en åtgärd genomförs.

EXEMPEL PÅ UPPFÖLJNINGENS DELAR

De grupper som genomför nattvandringar löpande, bör återkoppla om hur många som var med på vandringen, var man vandrade, hur många ungdomar man pratade med, hur länge vandringen pågick, vilka iakttagelser som gjordes och om de rapporterades till polisen. Uppföljningen av hela åtgärden nattvandring omfattar mer information än det ovannämnda. Den innehåller också uppföljning av processen om hur föräldrar kallats till nattvandring, hur planeringen sett ut och vad man vill uppnå med nattvandringen. Man kan dessutom uppskatta effekten genom att jämföra situationen före och efter den, eller genom att jämföra området med ett annat område med liknande problem, där nattvandring inte ägt rum.

Följ upp om åtagandena har genomförts

Syftet med en produktionsuppföljning är att ta reda på om parterna har genomfört de åtgärder som de åtagit sig. Vilka delar kunde genomföras som planerat och vilka delar fick ändras, på vilket sätt och varför? Till exempel kan man kontrollera om antalet planerade krog tillsyner har genomförts.

Dokumentera arbetet löpande

Att följa upp produktionsmål är den enklaste formen av uppföljning, men den kräver ändå att det finns en plan för uppföljningen och att genomförandet dokumenterats. Ett sätt att underlätta den löpande uppföljningen är att ta fram enkla snabbarporter. Exempelvis användes snabbarporten här bredvid av polisen vid utvärderingen av Kronobergsmodellen.

SNABBRAPPORT ALKOHOL	
DATUM:	_____
TID:	_____
PLATS:	_____
NAMN:	_____
P-NR:	_____
TELEFON:	_____
BESLAGTAGEN/ FÖRVERKAD ALKOHOL	
ÖVRIGT: (till exempel telefon till målsman, ungdomens beteende)	
_____	
UPPGIFTER FÖR UPPFÖLJNING	
Berusad	☐
Har burit på alkohol	☐
Var tillsammans med någon annan som burit på alkohol	☐
BLEV PERSONEN OMHÄNDERTAGEN	
Nej	☐
LOB	☐
PL 12	☐
PL 13	☐
Annat	☐
MÅLSMAN ELLER ANNAN VUXEN KONTAKTAD PÅ PLATSEN	
Nej	☐
Ja	☐
I efterhand	☐
MÅLSMANS AGERANDE	
Hämtade	☐
Ordnade skjuts	☐
Vägrade	☐
Annat	☐
PM TILL SOCIALFÖRVALTNINGEN (enligt överenskommelse)	
Ja	☐
Nej	☐
O-BOT UTFÖRDAD (vid drinkande inom förbudsområde)	
Ja	☐
Nej	☐
Rapporteftergift	☐

Följ upp arbetsprocessen

En processuppföljning innebär att granska hur något har genomförts. Processuppföljningen kan innebära att man löpande följer upp arbetet i varje del eller att man avslutningsvis granskar hela genomförandet. För att få en så heltäckande bild som möjligt är det bra om man kan göra både och.

Till exempel kan arbetet med samverkan följas upp. Ett första steg i en processuppföljning är att granska syftet med arbetet. Vad ville man uppnå med samverkan, och hur utformade man arbetet? Det innebär bland annat att granska hur den lokala lägesbilden togs fram och om man till exempel har missat någon del i beskrivningen av problemet och dess orsaker, och vilken betydelse sådana brister i kartläggningen kan ha haft för det fortsatta arbetet.

På sidan 88 finns en sammanställning av stödfrågor från de olika stegen.

I en processuppföljning ingår att identifiera vilka moment som ingick i åtgärderna, och bedöma om alla momenten genomfördes vid alla tillfällen. De valda åtgärderna bör i uppföljningen också granskas mot de uppställda målen. Var det sannolikt att man genom arbetet skulle påverka de problem man identifierat, och var det realistiskt att tro att åtgärderna skulle gå att genomföra?

I processuppföljningen bör man också granska de organisatoriska förutsättningarna för arbetet. Det handlar dels om hur ekonomiska och personella resurser avsatts och använts, dels om hur samverkansorganisationen fungerat. Till exempel kan man vid en processuppföljning undersöka hur styr-, projekt- och arbetsgrupper genomförde planerade möten, och hur grupperna genomförde de uppgifter som de hade ansvar för.

En viktig aspekt när man följer upp genomförandet är att kartlägga kostnaderna, eftersom de har stor betydelse för det fortsatta arbetet. I bedömningen ska kostnader för tiden tas med, det vill säga antalet timmar som använts för planering, genomförande och uppföljning.

Återkoppla uppföljningen till styrgruppen

Syftet med uppföljningen är att ge styrgruppen ett underlag som belyser framgångar, brister och eventuella avvikelser i arbetet. Det ska användas för att sammanfatta samverkan och ge förslag på hur den kan utvecklas, effektiviseras eller fördjupas. Det är också ett sätt att förebygga problem vid liknande, nya satsningar.

Använd åtgärdsplanen som uppföljningsguide

Ett sätt att förtydliga resultatet i uppföljningen är att använda åtgärdsplanen och märka upp de genomförda åtgärderna med symboler. En grön gubbe kan då betyda att arbetet genomförts fullt ut, på det sätt som det var tänkt och med god effekt på problemet. En gul gubbe innebär att arbetet utförts väl, men inte haft förväntad effekt på problemen eller att arbetet inte genomförts exakt som det var tänkt. En röd gubbe innebär att arbetet inte utförts alls eller på ett helt annat sätt än planerat, eller att arbetet, även om det utförts som planerat, inte haft någon effekt på problemen. Se även Steg 4, Åtgärdsplanen sid. 71.

Återkoppla till medborgarna

Kommunikation är en av grundbultarna i arbetssättet med medborgarlöften. Internt handlar det om att skapa motivation för arbetet, och externt handlar det om att skapa förtroende för parterna.

Lika viktigt som att göra medborgarlöftena kända är det att kontinuerligt informera hur arbetet fortlöper och vilket resultat det ger, för att skapa engagemang och en vilja att delta. Även om en åtgärd inte har genomförts, är det viktigt att kommunicera det och varför det inte har skett. För att nå ut till medborgarna med information kan man använda polisens och kommunens webbplats, Facebook eller andra sociala medier.

Läs mer

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Utvärdering och dokumentation. Idéskrift 4*. Stockholm: Wolters Kluwer.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2011). *Handbok i utvärdering av medborgardialoger*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting

Sammanställning av stödfrågor för att granska samverkansprocessen

Beslutet om samverkan

- Har vi skapat en gemensam organisation för samverkan?
- Har vi utsett en kommunal samordnare med mandat och tid för arbetet? (För polisen är dessa uppgifter kommunpolisens ansvar.)
- Har vi tagit fram gemensamma riktlinjer och tidplaner för arbetet?
- Har vi tagit fram rutiner för uppföljning för eget lärande?
- Har vi förankrat beslutet om samverkan i den egna organisationen?

Inventering av organisationens förutsättningar

- Stämmer samverkan med våra styrdokument och verksamhetsmål?
- Stämmer tidsplanen med budgetprocesser och andra beslutsprocesser?
- Finns det målkonflikter mellan vårt arbete i samverkan och andra uppdrag?
- Vilket förebyggande arbete bedriver vi redan inom organisationen?
- Vilka lärdomar kan man dra ur tidigare och pågående arbete?
- Hur kan samverkansarbetet gynnas av andra redan pågående arbeten?

Förankring av det brottsförebyggande arbetet i organisationen

- Vilka andra har nyckelfunktioner för det brottsförebyggande arbetet?
- Vilken kunskap och förståelse har de för arbetet?
- Är beslutet om samverkan förankrat (beslutat) hos deras chefer?
- Har vi en samsyn på vad som ska göras, dvs. har vi gjort samma tolkning av det brottsförebyggande arbetet?

Inför samordnaruppdraget

- Vad exakt ska jag göra?
- Vilket ansvar har jag för arbetet?
- När ska jag vara klar?
- Hur ska arbetet redovisas och hur ska det användas?
- Vilket mandat har jag fått av min chef?
- Har jag rätt resurser i form av tid, pengar, material och kunskap?
- Är mitt uppdrag förankrat i organisationen?

Kommunikationen

- Vad är bakgrunden till och syftet med kommunikationen?
Varför ska målgruppen lyssna?
- Vilka är målgrupperna för kommunikationen?
Vilka är viktigast att nå?
- Vilka är målen för kommunikationen? Hur ska målgruppen tänka, känna och göra efter att ha nåtts av budskapen?
- Vilka är era huvudbudskap och delbudskap?
- På vilket sätt, hur ofta och när ska kommunikation genomföras?
- Hur ska kommunikationen följas upp?

Kartläggning av den egna lägesbilden

- Varför valdes det här problemet?
- Vilka informationskällor användes och vilka valdes bort?
- På vilka sätt kan urvalet informationskällor begränsa kunskapen om problemet?
- Vilken betydelse kan begränsningar i kunskapen ha haft eller komma att få på arbetet?

Identifiera variationer och mönster

- Är fenomenet mer omfattande än referensvärdet?
- Har det skett en ökning eller minskning över tid?
- Finns det årsvariationer?
- Är fenomenet koncentrerat till vissa dagar?
- Är fenomenet koncentrerat till vissa tider på dygnet?
- Är fenomenet koncentrerat till vissa platser, så kallade *hot spots*?

Prioriteringen

- Vilken händelse eller vilket fenomen står i fokus för arbetet?
- Varför är det prioriterat (det mest omfattande, en negativ trend, högt jämfört med andra områden, kostsamt, politisk agenda osv.)?
- Hur har prioriteringen och avgränsningen skett (särskild brottskategori, delfenomen eller utsatt grupp)?
- Vilka kunskapskällor har använts?

Orsaksanalysen

- Vad i situationen kan förklara att problemen uppstår just på den platsen (brist på social kontroll, trångt, mörkt, avsides, krogtätt, svårt att överblicka, stor in- eller utflyttning)?
- Vilka egenskaper hos den brottsutsatta (t.ex. affären, cykeln eller brottsoffret) kan förklara varför just de blir utsatta (olåst, lättflyttad, vårdslös, onykter)?
- Vilka egenskaper hos gärningspersonen kan förklara varför just den personen begår brott (onykter, aggressiv, låg impuls kontroll, oförmåga, okunskap osv.)?

Samverkansöverenskommelsen

- Beskriver överenskommelsen vilka brottsproblem som är i fokus för samverkan?
- Beskriver överenskommelsen troliga bakomliggande orsaker till problemen?
- Anges i överenskommelsen avgränsade och mätbara mål för arbetet?
- Beskriver överenskommelsen hur arbetet ska följas upp?
- Anges i överenskommelsen vilken period som överenskommelsen avser?
- Är samverkansöverenskommelsen undertecknad av respektive ledning?

Målformulering

- Hur kommer problemet att påverkas om målen uppnås?
Kan man till exempel anta att antalet våldsbrott bland unga kommer att minska, om man uppnår målet att upptäcka och gripa langare?
- Finns det konkurrerande (negativa) effekter om målen uppfylls?

Val av åtgärder

- Hur förväntades åtgärden påverka problemet, och kombinerades den med andra åtgärder?
- Är det rimligt att tro att de valda åtgärderna kan ha avsedd påverkan på problemet?

Framtagandet av medborgarlöften

- Hur har medborgarna involverats i arbetet med medborgarlöftena?
- Utgår medborgarlöftena från kunskap framtagen genom medarbetar- och medborgardialoger?
- Utgår medborgarlöftena från samverkansöverenskommelsen?
- Har medborgarlöftena tagits fram utifrån en gemensam lägesbild, orsaksanalys och åtgärdsplanering?
- Har medborgarlöftena kommunicerats utifrån målgruppens behov?

Planera uppföljningen

- Vad ska följas upp, när och hur?
- Vem/vilka ansvarar för datainsamling, sammanställning och analys?
- Vem/vilka är målgrupp för resultaten från uppföljningen?
- Hur mycket tid beräknas uppföljningen ta?
- Hur ska återkoppling till styrgruppen ske?
- Hur ska återkoppling till deltagarna ske?
- Hur ska resultatet användas? Vad händer sedan?
- Hur kan man ta tillvara och använda de lärdomar som uppföljningen ger?
- Hur ska erfarenheterna spridas till andra?

Dokumentation av genomförandet

- Hur många av de planerade insatserna har genomförts?
- Hur har de upplevts av berörda parter?
- Har det funnits faktorer som underlättat eller hindrat genomförandet?

Ordlista

Anmält brott	Ett brott som anmälts och registrerats som brott av polis, tull eller åklagare. s. 36
Brott	En handling eller underlåtenhet att handla som är belagd med straff enligt svensk lag.
Brottsförebyggande	Något som syftar till att förhindra att människor begår brott, genom att försöka påverka antingen vissa omständigheter i en situation där brott riskerar att ske, eller vissa personers benägenhet (motivation) att begå brott.
Brottsofferperspektiv	Innebär att man studerar en situation utifrån en persons eller ett objekts utsatthet eller sårbarhet för brott. s. 50
Brottsstatistik	Uppgifter om brott som kommit till polisens, åklagarens eller tullens kännedom (anmälda brott), brott som klarats upp (uppklarade brott) samt straffmyndiga personer som skäligen misstänkts för brott (misstänkta personer) och brottsdeltaganden. s. 36
Brottskategori	En samling olika men likartade brottstyper. Exempel på sådana kategorier är stöldbrott, våldsbrott eller narkotikabrott. s. 39
Brottslighet	Kriminalitet. Ett sammanfattande begrepp för begångna straffbelagda handlingar.
Brottsprevention	Ett annat ord för brottsförebyggande arbete.
Effekt mål	Mål som anger vilken effekt arbetet förväntas ha på problemen. s. 63
Enkät	En undersökningsmetod som innebär att samma frågor ställs till ett ganska stort antal personer, ofta skriftligt i ett formulär. s. 57

Faktisk brottslighet	Alla brott som sker i samhället, både de synliga (anmälda) och de dolda, som inte kommer till polisens kännedom och därmed inte finns medräknade i brottsstatistiken. Storleken på den faktiska brottsligheten kan därför aldrig anges exakt. s. 36
Fokusgrupp	En undersökningsmetod för att få information från en utvald grupp med personer. s. 57
Förebygga	Att förhindra uppkomsten av något icke önskvärt, vanligen något som annars fordrar någon form av ingripande eller reaktion.
Gärningspersonsperspektiv	Utgångspunkt för en analys av vad i en situation som kan ge en person motiv och möjlighet att begå brott. s. 50
Hot spots	Områden eller platser med hög koncentration av brottslighet. s. 51
Händelserapport	Dokumentation i samband med en händelse som lett till ett polisingripande. Ofta upprättad av larmoperatör vid polisens kommunikationscentral. s. 34, 35
Ingripandebrott	Brott som polis, åklagare, tull eller andra upptäcker genom egna initiativ. s. 36
Insatser	Se åtgärder.
Intervju	Ett samtal mellan två eller fler parter, som leds genom att en part ställer frågor till den/de andra, för att skaffa information. s. 57
Kartläggning	Insamlad information om ett visst område eller en viss företeelse. s. 33
Kommun	Ett territoriellt avgränsat område och administrativ enhet för lokalt självstyre.
Kommunala nämnder	En politisk nämnd som utöver kommunstyrelsen styr över kommunens förvaltningar, tillsatt av kommunfullmäktige.
Kommunala förvaltningar	Avdelningar i kommunen med anställda tjänstemän som verkställer politikernas beslut och sköter det dagliga arbetet i kommunens verksamheter. Varje förvaltning lyder under en nämnd.

Kommunal samordnare	En funktion som har i uppgift att samordna olika verksamheters eller grupper delaktighet i en verksamhet, till exempel i ett lokalt brottsförebyggande råd. s. 28
Kommunfullmäktige	En parlamentariskt sammansatt och beslutande församling på kommunal nivå.
Kommunpolis	Funktion inom Polismyndigheten som har till huvuduppgift att leda och utveckla samverkan med lokalsamhället. s. 28
Kommunstyrelse	En kommuns högsta verkställande organ. Dess ledamöter väljs av kommunfullmäktige, som är kommunens högsta beslutande organ.
Kunskapsbaserat arbete	Ett arbete som baseras på en lokal problembild och evidens- och erfarenhetsbaserade metoder. s. 10
Underrättelsetjänst	En verksamhet inom Polismyndigheten vars uppdrag är att förse polisen med underrättelser som kan omsättas i operativ verksamhet. Varje polisregion bedriver egen kriminalunderrättelseverksamhet.
Lokalt brottsförebyggande råd	Samverkansformer med brottspreventivt syfte, och med kommunen, kommundelen eller stadsdelsförvaltningen som huvudman. Kan också kallas exempelvis folkhälsoråd eller trygghetsråd.
Lokalpolisområde (LPO)	Administrativ enhet inom Polismyndigheten som vanligtvis omfattar 1–3 kommuner eller stadsdelar med en utökad delegation att utföra det lokala polisarbetet.
Lokalpolisområdeschef	Chef för lokalpolisområdet, med ansvar för den lokala polisverksamheten. I det ingår ansvar för den strategiska samverkan med kommunerna i lokalpolisområdet. Det är chefen för lokalpolisområdet som skriver under samverkansöverenskommelser och medborgarlöften för polisens räkning.
Lokal lägesbild	En objektiv beskrivning av lokala problem avseende till exempel omfattning, karaktär och orsak. s. 33

Medarbetardialog	Samtal om verksamheten med medarbetarna, i syfte att göra dem delaktiga i att ta fram beslutsunderlag och ansvara för genomförandet av åtgärder. s. 42
Medborgardialog	Ett samtal med medborgare om samhällsfrågor, i syfte att ge medborgarna möjlighet att framföra synpunkter på och få insikt i samhällets arbete. s. 55
Medborgarlöfte	En åtgärd som bygger på vad medborgarna upplever som viktigt för att känna sig trygga, och som syftar till att bygga förtroende samt engagera och involvera medborgare tillsammans med lokalsamhällets aktörer s. 15, 72
Minderårig	En person som inte är straffmyndig, det vill säga är under 15 år, och som inte kan lagföras. Minderåriga redovisas inte i statistiken över misstänkta personer.
Målformulering	En beskrivning av de mål som ska uppnås, i form av till exempel effektmål, produktionsmål eller processmål. s. 63
Mörkertal	Skillnaden mellan det faktiska antalet brott i samhället och antalet anmälda brott. s. 36
Observation	En undersökningsmetod som innebär att se och iakttä genom att närvara på en särskild plats eller vid ett särskilt tillfälle. s. 57
Områdespolis	En funktion inom Polismyndigheten som arbetar brottsförebyggande och trygghetsskapande tillsammans med kommunen och andra aktörer i lokalsamhället.
Organisation	Ett system av roller som knyts samman med kommunikationsvägar för att hjälpa deltagarna att gemensamt uppnå vissa bestämda mål. s. 26
Orsaksanalys	En granskning av ett problem i syfte att synliggöra sannolika orsaker till att det förekommer. s. 49
Produktionsmål	Mål som anger hur mycket eller hur ofta något ska göras. s. 63

Processmål	Mål som anger hur ett åtagande ska genomföras. s. 63
Risikfaktor	En egenskap, en händelse, ett förhållande eller en process som ökar sannolikheten (risken) för till exempel kriminalitet. s. 51
Rådslag	En metod för att få information från en större grupp människor, till exempel boende i ett bostadsområde eller barn i en skola. s. 57
Samverkan	När olika parter tillför sina specifika resurser, kompetenser och kunskaper för att gemensamt lösa en uppgift.
Samverkanskompetens	Förmågan att se den egna organisationens insatser i förhållande till andras, och kunna hantera gränsdragningsproblem eller yrkesmässiga eller kulturella konflikter. s. 28
Samverkansöverenskommelse	Ett skriftligt avtal mellan två eller fler parter, där det definieras hur dessa parter ska samverka. s. 14, 59
Sekretess	Den lägsta graden av tillgänglighet avseende information från en myndighet, vilket innebär att informationen ifråga inte ska lämnas ut eller vara allmänt tillgänglig. s. 43
Signalbrott	Brott, incidenter eller ordningsstörningar som har stor inverkan på människors upplevda trygghet. Exempel på signalbrott kan vara graffiti eller övergivna bilar i ett bostadsområde. s. 47
Situationella åtgärder	Åtgärder som minskar antalet situationer som kan resultera i brottslighet. Sådan brottsprevention utgår från synsättet att brott är ett rationellt beteende. s. 66
Situationellt perspektiv	Innebär att analysera förhållanden i den särskilda situationen eller fysiska miljön. s. 50
Sociala åtgärder	Åtgärder som påverkar en persons benägenhet att begå brott. Det kan till exempel vara åtgärder som syftar till att öka självkontrollen eller stärka de sociala banden till det ”konventionella” samhället. s. 66
Spaningsbrott	Brott som polis, åklagare, tull eller andra upptäcker genom egna initiativ.

Strategiska brott	Brottstyper som bland unga starkast indikerar en fortsatt brottslighet. s. 52
Styrdokument	Dokument som ligger till grund för verksamhetens inriktning och mål. Det kan till exempel vara regleringsbrev, stadgar, handlingsplaner eller verksamhetsplaner.
Stöldbrott	Synonym till termen tillgreppsbrott i brottsstatistiken. Hör till de så kallade offerbrotten.
Tidiga insatser	Åtgärder för att avbryta en tänkbar, icke önskvärd utveckling, baserat på teorier om riskfaktorer. s. 68
Tillgreppsbrott	Brott som stöld, snatteri, rån och tillgrepp av fortskaffningsmedel.
Trygghet	1) Upplevelse av säkerhet och lugn, ofta förknippat med förutsägbarhet och kontroll. 2) Säkerhet – en låg sannolikhet för att bli utsatt för brott eller olyckor.
Trygghetsvandring	En undersökningsmetod för att få information om individers upplevelse av trygghet och otrygghet i den fysiska miljön. s. 58
Våldsbrott	Termen inkluderar ibland enbart brottstyperna mord, dråp, grov och annan misshandel, men ibland även brottstyperna våldtäkt, rån och våld mot tjänsteman.
Åtgärder	Insatser. Handlingar eller aktiviteter som genomförs på individnivå, gruppnivå eller samhällsnivå. s. 66
Åtgärdsplan	Dokument som förtydligar vilka åtgärder som ska vidtas när, hur och av vem. s. 71

Källor

Brottsförebyggande rådet, Brå (1999). *Bygga upp brottsförebyggande arbete*. Idéskrift 1. Stockholm: Wolters Kluwer.

Brottsförebyggande rådet, Brå (1999). *Kartläggning, problemanalys och prioriteringar*. Idéskrift 2. Stockholm: Wolters Kluwer.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Brottsförebyggande åtgärder i praktiken*. Idéskrift 3. Stockholm: Wolters Kluwer.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Utvärdering och dokumentation*. Idéskrift 4. Stockholm: Wolters Kluwer.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Konsten att läsa statistik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka en kriminell utveckling. En kunskapsinventering*. Finns endast tillgänglig att ladda ned från Brås webbplats, www.bra.se.

Brottsförebyggande rådet, Boverket samt Tryggare och mänskligare Göteborg. (2010). *Trygghetsvandring. Tankar på vägen*. Stockholm: Wolters Kluwer.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2011). *Strategiska brott bland unga på 00-talet*. Rapport 2011:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Samverkan mellan kommun och polis med hjälp av samverkansöverenskommelser*. Rapport 2013:05. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Upprepad utsatthet. Vissa drabbas oftare än andra*. Rapporten kan laddas ned från Brås webbplats, www.bra.se.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2014). *Brottsförebyggande polisarbete i "hot spots"*. Rapport 2014:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2018). *Orsaksanalyser I lokalt brottsförebyggande arbete*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2018:14). *Polisens arbete med medborgarlöften. Fallstudier från fyra områden i Sverige*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2019). *Klassificering av brott. Anvisningar och regler. Version 8.0*. Rapporten kan laddas ned från Brås webbplats, www.bra.se.

Clark, R. V. och Eck, J. (2006). *Bli en problemlösande brottsanalytiker i 55 steg*. Stockholm: Polishögskolan.

Eklom, P. (2003). *The 5 I's: A Practical Tool for Transferring and Sharing of Crime Prevention Knowledge*. London: Home Office.

Genomförandekommittén för nya Polismyndigheten (Ju 2012:6). *Pilotprojekt lokala medborgarlöften – slutrapport*. Stockholm: Polismyndigheten.

Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen (2007). *Strategier för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Polismyndigheten (2016). *Kunskapsbaserat arbete med medborgarlöften i samverkan. Metodstöd*. Skriften kan laddas ned från polisens webbplats, www.polisen.se.

Rikspolisstyrelsen (2008). *Samverkan Polis och kommun – för en lokalt förankrad polis i hela landet* (PoA – 480-5788/06). Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Sarnecki, J. (2015). *Introduktion till kriminologi. 2, Straff och prevention*. Lund: Studentlitteratur AB.

Sarnecki, J. (2019). *Stöta på patrull – en ESO-rapport om polisens problemorienterade arbete*. ESO-rapport 2019:6. Stockholm: Regeringskansliet, Finansdepartementet.

Skolverket (2010). *Erfarenheter av samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Wolters Kluwer.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2009). *11 tankar om medborgardialog och styrning*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2011). *Handbok i utvärdering av medborgardialoger*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2013). *Medborgardialog som del i styrprocessen*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB (2013). *Ta ett samlat grepp – om trygghet och säkerhet*. Stockholm: ETC Kommunikation.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2014). *Kommunikation för medborgardialog*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Wikström, P.-O. (2006). *Att handla utan kunskap. Vanliga fallgropar i det lokala brottsförebyggande arbetet*. Stockholm: Polishögskolan.

**DEN HÄR BOKEN HANDLAR OM SAMVERKAN
I LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE.
OM ATT TILLSAMMANS ARBETA KUNSKAPSBASERAT
OCH STRUKTURERAT MED KOMPLEXA FRÅGOR.**

Boken beskriver i fem steg hur samverkan praktiskt kan gå till. Den ger användbara verktyg för hela samverkansprocessen. Den riktar sig i första hand till anställda inom polis, kommun och länsstyrelse som arbetar med lokala brottsförebyggande frågor, men även övriga anställda, liksom förtroendevalda och andra som vill samverka i brottsförebyggande arbete, kan ha nytta av boken. Genom samverkan blir vi effektivare och kan nå bättre resultat.

Boken har tagits fram gemensamt av Brottsförebyggande rådet, Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Regioner. Det är organisationernas förhoppning att den ska bli ett praktiskt stöd i samverkansarbetet.

Även på www.bra.se/samverkan beskrivs processens delar steg för steg. Där finns också länkar till fördjupningar av olika avsnitt, liksom praktiska mallar att fylla i.